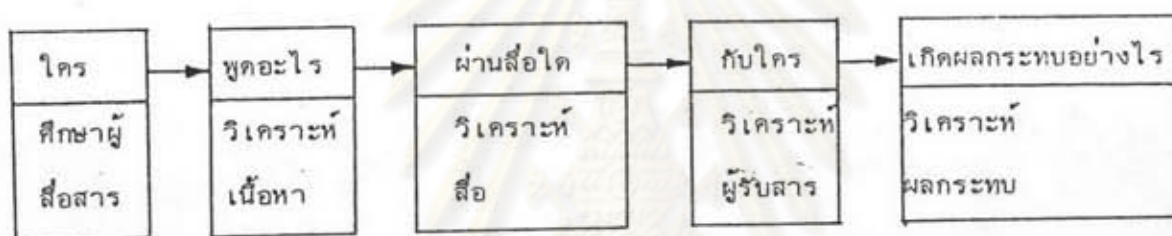

บทที่ ๒

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบการสื่อสารพื้นฐานของ Harold D. Lasswell (McQuail and Windahl 1981 : 10) คือประโยคสั้น ๆ ที่ว่า ใคร พูดอะไร กับใคร อย่างไร(ผ่านสื่ออะไร) และ เกิดผลอย่างไร (Who says what to whom in which channel with what effect) ซึ่งต่อมา รูปแบบนี้ได้ถูกดัดแปลงให้ เหมาะสมกับงานวิจัยและสื่อสารดังนี้คือ

การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นการวิเคราะห์สาร หรือ "อะไร" ที่ผู้สื่อสารต้องการส่งให้แก่ผู้รับสาร Bernard Berelson (1949 : 15) กล่าวไว้ใน *Communication and Youth* ว่า ใคร หมายความว่าผู้ส่งสารหรือผู้ผลิตสื่อ ซึ่งรวมถึงองค์ประกอบและสถานการณ์ ที่มีอิทธิพลต่อผู้เขียนและผู้พิมพ์ อะไร หมายถึง เนื้อหาของสารซึ่งรวมถึงลักษณะและความหมายของสารที่จะให้เห็นความตั้งใจของผู้ส่งสาร กับใคร หมายความว่า ผู้อ่าน ผู้รับสาร สื่อ หมายความว่าวิธีการในการสื่อสาร และ ผล หมายความว่า ผลกระทบอันเกิดจากการสื่อสาร

การวิจัย เรื่อง บทบาทของหนังสือพิมพ์รายวันกับการพัฒนา เด็กและ เยาวชนครั้งนี้ เป็นงานวิจัยการสื่อสารที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหาของสารที่เสนอในหนังสือพิมพ์รายวันซึ่ง เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ

จากแนวความคิดโดยทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ เป็นที่ยอมรับกันว่าการพัฒนาคน (Human Development) เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ และสื่อสารมวลชนเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีลักษณะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนา คือ

๑. ความกว้างขวาง (Extensive) สื่อมวลชนสามารถเข้าไปถึงทุกหนทุกแห่งของประเทศได้
๒. ความรวดเร็ว (Speed) การถ่ายทอดข่าวสารโดยสื่อมวลชนเข้าถึงประชาชนจำนวนมากได้ในเวลาอันรวดเร็ว
๓. การที่สามารถควบคุมได้ (Controllability) เป็นการง่ายต่อผู้วางนโยบายพัฒนาที่จะใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือมากกว่าสิ่งอื่น ในการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาประเทศ
๔. ศักยภาพของความมีประสิทธิภาพ (Potential Effectiveness) สื่อมวลชนสามารถให้ความรู้ซึ่งเป็นพลังมหาศาลที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหรือกล่าวนิยามหนึ่งคือ การให้ข่าวสารแก่ประชาชนเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการพัฒนาประเทศ (เสถียร เขยประทับ ๒๕๒๒ ก : ๑ - ๒)

นอกจากนี้การนำเอาสื่อสารมวลชนมาใช้ในการพัฒนาประเทศยังต้องคำนึงถึงเนื้อหา (Content) ที่จะนำเสนอผ่านสื่อจะต้องเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม และเนื้อหานั้นจะต้องมีผลหรือมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับสาร ซึ่งถ้าเนื้อหาของข่าวสารไม่เกี่ยวกับการพัฒนา หรือไม่สามารรถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับสารได้แล้ว การพัฒนาก็จะไม่มีทางเกิดขึ้นเลย (เสถียร เขยประทับ ๒๕๒๒ ข : ๓)

หน้าที่ของสื่อมวลชนกับการพัฒนาประเทศ

Wilbur Schramm (1964 : 127 - 144) ได้เสนอแนะหน้าที่ของสื่อมวลชนที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. สื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นยามรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้กับประชาชนได้ทราบ ทั้งนี้เพราะสื่อมวลชนสามารถรายงานและแจ้งข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ สื่อมวลชนจะเป็นแหล่งกระจายข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศให้แก่ประชาชนได้ทราบอย่างกว้างขวางในเวลาอันรวดเร็ว

๒. สื่อมวลชนช่วยให้ประชาชนมีสายตากว้างไกลยิ่งขึ้น สื่อมวลชนนำสิ่งซึ่งไม่เคยพบเคยเห็น ไม่เคยได้ยิน เข้ามาสู่ประสบการณ์ของประชาชน การสร้างประสบการณ์ดังกล่าวเท่ากับว่าสื่อมวลชนได้ช่วยพัฒนาคุณลักษณะของการ เข้าใจผู้อื่น (Empathy) หรือลักษณะ "เอาใจเขามาใส่ใจเรา" ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวนี้เป็นลักษณะของคนในสังคมที่ได้รับการพัฒนาแล้ว

๓. สื่อมวลชนก่อให้เกิดจุดสนใจขึ้นมาได้นั้นก็คือสื่อมวลชนนำสิ่งต่าง ๆ เสนอต่อประชาชนให้เกิดความสนใจขึ้น เช่น ในประเทศที่กำลังพัฒนาสื่อมวลชนก็ได้ก่อให้เกิดความสนใจในการพัฒนาประเทศแก่ประชาชน

๔. สื่อมวลชนเพิ่มพูนความทะเยอทะยานในชีวิตในประเทศที่กำลังพัฒนา ก็โดยการสร้างเสริมให้ประชาชนต้องเกิดความมุ่งมาดปรารถนาชีวิตที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ และก็เต็มใจที่จะแสวงหาโดยการทำงาน เพื่อที่จะบรรลุถึงสิ่งนั้น

๕. สื่อมวลชนสร้างบรรยากาศสำหรับการพัฒนา สื่อมวลชนให้ข่าวสารในการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาขึ้น สื่อมวลชนขยายทัศนวิสัยของประชาชนให้ความรู้ด้านต่าง ๆ กว้างขวาง ก่อให้เกิดความสนใจต่อประเด็นต่าง ๆ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการพัฒนา

๖. สื่อมวลชนทำหน้าที่ช่วย เหลือกระบวนการวินิจฉัยสั่งการ สื่อมวลชนช่วยโดยทางอ้อมในการ เปลี่ยนทัศนคติหรือค่านิยมที่ฝังแน่น

๗. สื่อมวลชนช่วย เสริมการตัดสินใจของบุคคลโดยการส่งผ่านข่าวสารไปตามช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล

๘. สื่อมวลชนสามารถให้สถานภาพแก่บุคคล ในที่นี้หมายถึงสื่อมวลชนช่วยสร้างชื่อเสียงให้แก่บุคคล โดยการยกย่อง ให้การสนับสนุน นั่นก็คือในประเทศที่กำลังพัฒนา สื่อมวลชนจะช่วยสร้างผู้นำ เพื่อให้มีโอกาสที่นำการพัฒนา เข้ามาสู่การปฏิบัติที่แท้จริง

๙. สื่อมวลชนจะช่วยขยายข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล ประชาชนทั่วไป จำเป็นต้องรับฟังและรับรู้นโยบายของประเทศ มีการถกเถียงปัญหาต่าง ๆ เพื่อที่สามารถสร้างความคิดเห็นได้ในเวลาที่เหมาะสม และปฏิบัติตามความคิดเห็นนั้น ๆ ได้ นั่นก็หมายถึงว่าประชาชน เริ่ม เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

๑๐. สื่อมวลชนสามารถบังคับให้เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคม สื่อมวลชนทำหน้าที่กระจายข่าวสารความประพฤติปฏิบัติ ละเมิดบรรทัดฐานที่ดีของสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เมื่อถูกเปิดเผยออกมาในที่สาธารณะ การลงโทษทางสังคมย่อมเกิดขึ้น เท่ากับเป็นการเตือนประชาชนไม่ให้กระทำการดังกล่าว หน้าที่ของสื่อมวลชนก็คือ การกระจายข่าวสารบรรทัดฐานเหล่านั้นให้กับประชาชนได้ทราบ และสร้างความชัดเจนให้แก่ประชาชนด้วย

๑๑. สื่อมวลชนในฐานะที่เป็นครู ทำหน้าที่การศึกษาและการอบรมแก่ประชาชน สื่อมวลชนสามารถให้ความรู้แก่ประชาชนได้โดยตรงในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต ในขณะที่เดียวกันสื่อมวลชนก็อาจช่วย เสริมการศึกษาในโรงเรียน

จากแนวความคิด เรื่องหน้าที่ของสื่อมวลชนในการพัฒนาประเทศดังกล่าว เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของสื่อ (Media) และความสำคัญของเนื้อหา (Content) ซึ่งการใช้สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาประเทศนั้น ต้องทำให้ทั้งสื่อและเนื้อหามีความสัมพันธ์กัน สื่อมวลชนจะไม่มีส่วนช่วยในการพัฒนาได้เลย ถ้าหากว่าเนื้อหาของสื่อไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่ประชาชนควรจะได้รับทราบในการพัฒนาประเทศ (บุญเลิศ ศุภกิจ ๒๕๒๐ : ๓๓)

การสื่อมวลชนเป็นวิธีการให้การศึกษาแก่ประชาชนแบบหนึ่ง การสื่อมวลชนอาจจะสามารถทำหน้าที่ให้การศึกษาออกโรงเรียนกับประชาชนได้อย่างดี เพราะการศึกษานอกโรงเรียนเป็นการศึกษาตลอดชีพที่ให้ประชาชนในทุก ๆ ด้าน (วีรยุทธ วิเชียรโชติ ๒๕๑๖) กล่าวคือทางด้าน เศรษฐกิจและ เทคโนโลยี เน้นการส่งเสริมให้ประชาชนได้รู้จักวิธีเพิ่มผลผลิต โดยการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ

ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เน้นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการร่วมมือแก้ปัญหาโดยใช้การรวมกลุ่ม เน้นการพัฒนา เปลี่ยนแปลงทัศนคติค่านิยม เน้นการอนุรักษ์สิ่งที่ดีงามของวัฒนธรรมไทย และการสร้างสรรค์วัฒนธรรมสมัยใหม่ขึ้นตามความเจริญเติบโตของระบบสังคมแบบใหม่

ทางด้านการศึกษาและสาธารณสุข เน้นการศึกษาให้ประชาชนรู้จักอ่านออกเขียนได้ ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนการปรับปรุงส่งเสริมสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจของประชาชนให้อยู่ในสภาพดี สามารถเป็นพลังกายพลังใจและพลังความคิด ให้กับการพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดี

ทางด้าน การเมืองและการปกครอง เน้นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนมีความสนใจในกิจกรรมของการปกครองบ้านเมือง โดยการมีส่วนร่วมในกระบวนการการเมืองและการปกครองอย่างใกล้ชิดในทุกระดับ เช่น การมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นในระดับของการเลือกสภาตำบล เป็นต้น

ทางด้านอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม เน้นการส่งเสริมให้ประชาชนสนใจและช่วยกันอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้วยการไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ธรรมชาติและประเพณีการใช้สิ่งเหล่านั้น ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้คงตามธรรมชาติ

อิทธิพลของสื่อมวลชน

เนื่องจากสื่อมวลชนมีหน้าที่ กว้างขวางและมีผู้ใช้จำนวนมาก จึงทำให้สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของประชาชนอย่างกว้างขวาง (ชำนัญรอด เทตภัย ๒๕๒๒ : ๑๑๑ - ๑๑๓) เช่น

๑. อิทธิพลทางด้านสติปัญญา คือทำให้สติปัญญาของประชาชน เยียบแหลมแตกฉาน กว้างขวางมากขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต
๒. อิทธิพลทางด้านค่านิยมและทัศนคติ สื่อมวลชนมีอิทธิพลที่จะน้อมนำความรู้สึกนึกคิดของประชาชนได้โดยง่าย เพราะประชาชนโดยทั่วไปไม่มีความศรัทธาสูงในสื่อมวลชน มีแนวโน้มที่จะคล้อยตามความคิดเห็นของสื่อมวลชนอยู่แล้ว เพราะเหตุนี้สื่อมวลชนจะชักจูงประชาชนให้หันเหความคิดไปทางไหนก็ย่อมจะทำได้
๓. อิทธิพลทางด้านอารมณ์ สื่อมวลชนสามารถผ่อนคลายจิตใจของประชาชนให้มีความเพลิดเพลินสนุกสนาน มีสุขภาพจิตที่ดีขึ้นได้ ในขณะที่เดียวกันสื่อมวลชนก็สามารถทำให้มวลชนเกิดความบ้าคลั่ง ร้อน รุนแรง จนถึงกับระเบิดออกมา เป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาได้เช่นเดียวกัน
๔. อิทธิพลด้านคุณธรรม สื่อมวลชนที่มีคุณภาพสามารถที่จะยกจิตใจของประชาชนให้สูงขึ้นสู่ระดับของคุณธรรมได้โดยไม่ยากจนเกินไป ในทางตรงข้ามสื่อมวลชนที่ปราศจากความรับผิดชอบต่อสังคมก็อาจจะจุดชกพาให้ศีลธรรมเสื่อมไปจากจิตใจของประชาชนอย่างง่ายดาย

๕. อิทธิพลด้านพฤติกรรม ประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะเยาวชนของชาติมักมีพฤติกรรมเลียนแบบพฤติกรรมที่ปรากฏในสื่อมวลชน จากการวิจัยของนักศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศพบว่า เด็กในชั้นประถมศึกษามีความประทับใจในพฤติกรรมของซูเปอร์แมนหรือวีรบุรุษในโทรทัศน์ โดยเฉพาะเด็กที่มีฐานะปานกลางจะชอบมนุษย์มหัศจรรย์มากที่สุด มีลักษณะที่หลงใหลเพราะเป็นวัยที่ถูกล่อลวงทางความคิดได้มากจนถึงกับแสดงพฤติกรรมเลียนแบบ ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่เด็กเอง ส่วนผู้ใหญ่เองก็เช่นเดียวกัน มักมีพฤติกรรมเลียนแบบโดยไม่รู้สึกรู้สีกว่า พฤติกรรมที่เลียนแบบนี้มีทั้งแง่บวกและแง่ลบ ขึ้นอยู่กับว่า พฤติกรรมอย่างไหนในสื่อมวลชนจะสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ชมได้มากกว่ากัน

๖. อิทธิพลด้านการใช้ภาษา สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อประชาชนทั่วไปทางด้านการใช้ภาษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสื่อมวลชนประเภทวิทยุ โทรทัศน์และภาพยนตร์ สื่อประเภทนี้เป็นครูสอนภาษาที่มีอิทธิพลมาก ประชาชนเรียนรู้ภาษาจากสื่อมวลชนโดยไม่รู้สึกรู้สีกว่าและมักใช้ตามอย่างไปโดยอัตโนมัติ ภาษาที่เรียนจากสื่อประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นภาษาพูด ภาษาจากสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อเด็กเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะภาษาสะแลง(Slang) เด็ก ๆ จะพากันจกจำและนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดเป็นปัญหาเพราะเด็ก ๆ มักจะนำมาใช้โดยไม่ถูกกาลเทศะ สื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์เป็นสื่อประเภทที่ถาวร ปรากฏต่อสายตาของผู้รับสาร เป็นเวลานาน และก่อให้เกิดความประทับใจได้มากกว่าการฟัง ภาษาเขียนที่ปรากฏในสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ นั้นจะเป็นแบบอย่างให้ผู้อ่านพลอยใช้ตามไปด้วย โดยเฉพาะนักเรียนนักศึกษาซึ่งยังไม่มีทักษะในการใช้ภาษา มักจะเข้าใจเอาเองว่าภาษาที่ปรากฏในสื่อมวลชนเป็นภาษาที่ถูกต้องไพเราะสละสลวย และอาจยึดถือปฏิบัติตามได้จึงพากันใช้ภาษาชนิดนั้นตามไปด้วย

บทบาทของการอ่านกับการพัฒนา

ปัจจุบัน การอ่าน เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อชีวิตของคนเป็นอย่างมากเพราะโลกปัจจุบันเป็นโลกที่เปลี่ยนไปทั้งด้านวัตถุ วิทยาการ เทคโนโลยี และความนึกคิด ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์ซึ่งเกิดมาในโลกปัจจุบันต้องสนใจการอ่าน และต้องอ่านเพื่อให้สามารถติดตามความเคลื่อนไหว ความก้าวหน้าต่าง ๆ ให้ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนไป (ฉวีลักษณ์ บุญยกกาญจน

๒๕๒๕ : ๑๖) หนังสือพิมพ์จึง เป็นสื่อที่สามารถตอบสนองความจำเป็นของการอ่าน เช่นนี้ได้เป็นอย่างดี การอ่านหนังสือพิมพ์ถือได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์มากทุกด้านและทุกโอกาส ทั้งในด้านการศึกษาหาความรู้ การประกอบอาชีพ และการพักผ่อนหย่อนใจ การอ่านจะช่วยส่งเสริมความรู้ความคิดของคนเราให้เพิ่มพูนขึ้น ฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon) อ้างถึงใน จริลลักษณ์ นุชยกาญจน ๒๕๒๕ : ๑๖) กล่าวว่า "การอ่านทำให้เป็นคนโดยสมบูรณ์" เพราะฉะนั้นผู้ที่อ่านหนังสืออย่างมีประสิทธิภาพย่อมได้เปรียบและมีชีวิตที่ก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว การอ่านเปรียบเสมือนกุญแจไขหาความรู้ที่มีอยู่มากมายในโลก และถ้าได้นำเอาความรู้ที่ได้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาให้กับสังคมแล้ว บุคคลเหล่านี้ก็จะ เป็นพลเมืองดีของสังคม สังคมใด ๆ มีบุคคลที่มีประสิทธิภาพในการอ่านอยู่มาก สังคมนั้นก็จะยอมเจริญพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว ประเทศไทย เราควรจะสนับสนุนส่งเสริมให้เด็กได้อ่านหนังสืออย่างมีประสิทธิภาพ (จริลลักษณ์ นุชยกาญจน ๒๕๒๕ : ๑๖)

เพื่อให้ผู้อ่านได้ประโยชน์จากการอ่านมากที่สุด Samuel Beckoff (1965 : 6 - 10) จึงเสนอหลักการอ่านหนังสือพิมพ์ไว้ดังนี้

๑. พยายามหาเวลาอ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน
 ๒. เลือกอ่านหนังสือพิมพ์ฉบับที่ดีที่สุด ซึ่งได้แก่หนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าวยุติธรรมแน่นอน และละเอียดละออ หน้าบรรณาธิการควรอย่างยิ่งที่จะต้องอ่าน
 ๓. เลือกอ่านเรื่องที่มีคุณค่า อย่าเลือกอ่านเฉพาะเรื่องราวที่สนใจเพียงอย่างเดียว
 ๔. ข่าวหรือคอลัมน์ใดที่เห็นว่าสำคัญและน่าสนใจ ควรอุทิศเวลาอ่านให้มากกว่าเรื่องราวที่สำคัญและน่าสนใจรองลงมา
 ๕. อ่านอย่างระมัดระวังและพิถีพิถัน มีวิจารณ์ญาณและเหตุผล โดยเฉพาะเรื่องราวที่เกี่ยวกับการทำผิดกฎหมายและนโยบายบ้านเมือง อย่าด่วนเชื่อข่าวโฆษณาชวนเชื่อทุกกรณี
 ๖. วางตัวเป็นกลาง ไม่ลำเอียงในข่าวใด ๆ
 ๗. ควรติดตามข่าวสำคัญให้ต่อเนื่องกัน เพื่อจะได้มีความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ
- ดียิ่งขึ้น
๘. ไม่ควรเชื่อทั้งข่าวทั้งหมดโดยสิ้นเชิง พยายามตรวจสอบข้อเท็จจริงจากหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น หรือจากสื่อมวลชนประเภทอื่นในบางโอกาส

บทบาทของหนังสือพิมพ์กับการพัฒนาเด็กและเยาวชน

หนังสือพิมพ์ เป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อความรู้สึกรู้จักคิดและชีวิตประจำวันของคนส่วนใหญ่ หนังสือพิมพ์ช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่าน เกิดความตื่นตัวตลอดจนสำนึกในหน้าที่ด้านการเมือง สังคม และการศึกษา (นวลนิภา มณีฉาย ๒๕๒๔ : ๓๐)

ประโยชน์ที่เด็กได้รับจากการอ่านหนังสือพิมพ์มีดังนี้คือ

๑. เด็กได้รับความรู้หลายด้าน ช่วยยกระดับสติปัญญาแก่เด็ก เนื่องจากหนังสือพิมพ์ช่วยพัฒนาทางด้านความรู้และความคิดมากที่สุด เช่น ความรู้รอบตัว รู้ทันเหตุการณ์ต่าง ๆ บทความ และบทวิจารณ์ให้ประโยชน์ในด้านความคิดริเริ่ม
๒. ช่วยให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ เช่น การเปิดคอลัมน์ฝึกสมอง ลองปัญหาทายปัญหาชิงรางวัล ต่อภาพ ฯลฯ
๓. ให้ความเพลิดเพลิน เกิดอารมณ์ขัน ได้ฝึกผ่อนคลาย
๔. ได้ข้อคิดและคติธรรมในบางเรื่อง เช่น เกี่ยวกับคติธรรมและสอดแทรกศีลธรรมอันดี แนะนำบุคคลที่ประกอบกรรมดี แนะนำการวางตัว เตือนให้ระวังภัยอันตรายต่าง ๆ เช่น ภัยจากยาเสพติด ภัยธรรมชาติ ภัยจากโจรผู้ร้าย ฯลฯ
๕. เด็กได้ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์จากการอ่านหนังสือพิมพ์ เก็บเอาสิ่งที่น่าสนใจและน่าสนใจไปใช้ประกอบการเรียน และการพูดคุย
๖. เป็นการพัฒนาทักษะในการอ่าน ถ้าหนังสือพิมพ์มีเนื้อหาที่เด็กสนใจก็จะช่วยจูงใจให้เด็กอ่านบ่อย ๆ และสม่ำเสมอ รู้คำและศัพท์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นตามประสบการณ์ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์ ๒๕๒๒ : ๗๔ - ๗๖)

บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการให้การศึกษา

หนังสือพิมพ์มีบทบาทในการให้การศึกษาและความรู้แก่สังคมทุก ๆ ด้านเพราะหน้าที่ของหนังสือพิมพ์คือให้แสงสว่าง ให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ส่งเสริมความก้าวหน้าทางทฤษฎีช่วยการศึกษา และปลูกฝังวัฒนธรรมอันดีแก่ประชาชน จึงเปรียบประหนึ่งสถานศึกษาของผู้ใหญ่และเด็กรวมกัน (อุทธรณ์ พลกุล ๒๕๑๗ : ๑๑๕ - ๑๑๖)

หนังสือพิมพ์ได้ช่วยส่งเสริมการศึกษาทั้งแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ หนังสือพิมพ์ให้ประโยชน์อย่างกว้างขวางในด้านการเรียนการสอน สามารถใช้ได้ครบทุกวิชา ผู้สอนมีหน้าที่แนะนำให้รู้จักวิธีวิเคราะห์ และควรให้นักเรียนอ่านเป็นประจำ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๒๑ : ๑๔)

ในด้านบทบาทหนังสือพิมพ์ต่อการศึกษานี้ หากจะพิจารณาถึงผลที่ผู้อ่านได้รับแล้ว หนังสือพิมพ์ให้คุณค่าทางการศึกษาดังนี้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์ ๒๕ : ๑๑๔)

๑. ช่วยให้อ่านมีความรู้กว้างขวางขึ้น ข่าวและสารคดีบางเรื่องอาจช่วยเสริมสร้างและเพิ่มพูนความรู้ในวิชาที่เรียนให้กว้างขวางขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนเป็นคนที่ทันต่อเหตุการณ์และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ความเป็นไปของการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างดีอีกด้วย
๒. ช่วยปลูกฝังนิสัยให้เป็นคนรักการอ่าน มีความกระตือรือร้นที่จะค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
๓. ช่วยให้อ่านมีความคิดวิจารณ์ เนื้อหา และเรื่องราวต่าง ๆ จากการอ่านและก่อให้เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตัวเอง
๔. ทำให้ทราบความเคลื่อนไหว และการค้นคิดสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ และให้ความรู้รอบตัว
๕. ข่าวการเมือง การปกครอง ทำให้อ่านรู้นโยบาย การปกครองประเทศ ประพฤติตนได้อย่างถูกต้องและรู้หน้าที่พลเมือง
๖. ทำให้ทราบความเป็นไปของประเทศต่าง ๆ ในโลก ทราบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จึงมีประโยชน์ต่อการศึกษาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ต่างประเทศ
๗. ข่าวอาชญากรรม เป็นตัวอย่างในเรื่องศีลธรรมและความประพฤติ มีประโยชน์ต่อการศึกษากฎติกรรมของคนในสังคมทางด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยา
๘. ให้ความรู้ทางสุขศึกษา การรักษานามัย และการป้องกันโรค
๙. ข่าวเกี่ยวกับศาสนา อารยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้มีความรู้ทางสังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นรายละเอียดปลีกย่อยนอกจากในตำราเรียน

๑๐. ใช้เก็บไว้เป็นประวัติศาสตร์ นำไปเก็บเป็นหลักฐานอ้างอิงได้

๑๑. ใช้วิเคราะห์เหตุการณ์ในขณะนั้น

๑๒. นำมาเป็นอุปกรณ์การเรียนการสอนในห้องเรียนได้โดยตรง เช่น

ก. ฝึกทักษะในการอ่าน การย่อความ ศึกษาแบบอย่างของการเรียน

ลักษณะต่าง ๆ ฝึกทักษะการพูดหลังการอ่านหนังสือพิมพ์

ข. ใช้นำเข้าสู่บทเรียน ประกอบเนื้อหาบางตอน ฯลฯ

หนังสือพิมพ์รายวันมีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาแก่ระบบกับเด็กและเยาวชนด้วย เด็กที่กำลังศึกษาเล่าเรียนหรือเรียนจบการศึกษาภาคบังคับจากโรงเรียนแล้วไม่มีโอกาสได้เรียนต่อก็มีโอกาสศึกษาหาความรู้และทราบความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมได้จากหนังสือพิมพ์ เท่ากัน ข่าวกิจกรรมและสารคดี ในหนังสือพิมพ์มักจะมีเนื้อหาครอบคลุมหลายวิชา เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งผู้อ่านสามารถเลือกอ่านเองตามต้องการ โดยเฉพาะในเมืองหลวงหนังสือพิมพ์รายวันนับเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันของประชาชน (นวลนิภา มณีฉาย ๒๕๒๔ : ๔๒)

การวิจัยเรื่อง "บทบาทของหนังสือพิมพ์รายวันในการศึกษานอกระบบของเยาวชน" ของ ร้อยโท โมตรี เจริญศิลป์ (๒๕๑๔) มีผลวิจัยสรุปเกี่ยวกับเรื่องนี้คือ เยาวชนเห็นว่าการอ่านหนังสือพิมพ์รายวันช่วยในการศึกษานอกระบบมาก คือช่วยให้เกิดความรู้อันเป็นประโยชน์ ช่วยเสริมการศึกษาในโรงเรียนมาก โดยเฉพาะความรู้โดยทั่วไปและช่วยให้เกิดความรู้รอบตัว กว้างขวาง เป็นความรู้ที่ทันสมัย นอกจากนี้ยังเห็นว่า การอ่านหนังสือพิมพ์รายวันทำให้ได้รับความรู้ด้านการเมือง การปกครองมาก

ในด้านการศึกษา หนังสือพิมพ์มีบทบาทในฐานะเป็นอุปกรณ์และเป็นคู่มือในการสอน วิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะวิชาสังคมศึกษาด้วยการใช้ข่าวมาเป็นหัวข้อในการอภิปรายปัญหาต่าง ๆ แก่ผู้เรียน ทั้งนี้ตำราในห้องสมุดตามสถานศึกษาต่าง ๆ มักมีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้เรียน นอกจากนี้ข่าวหนังสือพิมพ์ยังมีคุณค่าด้านต่าง ๆ อีก (Murphy 1958 : 137 - 138) คือ

๑. ทันต่อเหตุการณ์ (Up to date) เป็นคุณค่าที่ไม่มีหนังสือตำราอื่นใดทำได้เหมือน กล่าวคือ เสนอข่าวใหม่ ทันต่อเหตุการณ์ เช่น การค้นพบวิทยาการใหม่ ๆ จะปรากฏข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ก่อนจะนำมารวบรวมพิมพ์เป็นหนังสือตำรา

๒. ความเที่ยงตรง (Accurate) ต่าง ๆ ที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ผู้เขียนได้มาจากแหล่งเดิม (Primary Source) ย่อมจะมีความเที่ยงตรง หากผู้เขียนไม่บิดเบือน

๓. ข่าวในหนังสือพิมพ์ จะหาอ่านจากในหนังสืออื่นไม่ได้ และนอกจากข่าวการเมือง และเหตุการณ์ทั่วไปแล้ว ยังมีข่าวสังคม ข่าวเกี่ยวกับบุคคลต่าง ๆ และยังเป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับชีวประวัติได้อย่างดี

๔. "หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องวัดได้ว่าชุมชนใดมีขนาด และระดับการศึกษาดีพอสมควรหรือไม่ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในประเทศไทย ได้ทำสถิติไว้ว่า ประชากร ๑๐๐ คน ถ้ามีวิทยุฟัง ๓ เครื่อง มีที่นั่งดูภาพยนตร์ ๖ ที่มีหนังสือพิมพ์อ่าน ๔ ฉบับ แสดงว่าชุมชนนั้นมีการศึกษาดีพอสมควร" (Emery, et al. 1965 ; 174) ทั้งนี้เพราะ "การศึกษามีได้หมายถึง การเรียนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรในชั้นเรียนเท่านั้น แต่หมายถึงการเรียนรู้ออกประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วย เช่น จากการทำหนังสือพิมพ์" (Schramm 1949 : 4)

Edwin Emery (1965 : 1174) กล่าวไว้ว่า "ในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหลายนั้น หนังสือพิมพ์มีบทบาทและอิทธิพลต่อการศึกษามากที่สุด" บทความและสารคดีในหนังสือพิมพ์มักจะมีเนื้อหาครอบคลุมหลายวิชา เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งผู้อ่านสามารถเลือกอ่านเองตามต้องการ หนังสือพิมพ์รายวันนับเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันของประชาชนในเมืองหลวง ดังนั้น หนังสือพิมพ์รายวันจึงเป็นสื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการให้การศึกษานอกระบบกับประชาชน

หนังสือพิมพ์ที่มีคุณภาพ เหมาะกับเยาวชนจะทำให้เยาวชนได้เรียนรู้ชีวิตด้านต่าง ๆ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความคิด ความทันต่อเหตุการณ์ อันเป็นประโยชน์ในการศึกษาและการปรับตัว เข้ากับสังคม ทั้งยังส่งเสริมทัศนคติที่ดีแก่เยาวชนด้วย

หนังสือพิมพ์มีคุณลักษณะที่เอื้ออำนวยในการใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการศึกษาแก่ประชาชน คือ

๑. เก็บไว้เป็นหลักฐานได้ยั่งยืน
๒. ใช้สอบข้อเท็จจริงได้และแก้ไขเมื่อไรก็ได้
๓. อ่านได้เสมอตามความสะดวก

๔. สามารถให้ข่าวสารและเรื่องราวได้ละเอียดมาก
๕. เอกชนสามารถเป็นเจ้าของได้ จึงมีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไป
๖. เปิดโอกาสให้ผู้อ่านแสดงความคิดเห็นและร้องทุกข์ได้อย่างเต็มที่

(สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, กองเผยแพร่การศึกษา ๒๕๐๗ : ๓๔)

บทบาทของสื่อมวลชนต่อการพัฒนาความคิดของเด็กและเยาวชน

สื่อมวลชน มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในหมู่เยาวชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เยาวชนเป็นพลเมืองดีต่อไปในอนาคต สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อเยาวชนเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะช่วยส่งเสริมความรู้ให้มีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ มีความทันสมัย (Modernization) เปลี่ยนแปลงค่านิยมวัฒนธรรมแล้ว สื่อมวลชนยังเสริมสร้างให้เยาวชนเกิดความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) เป็นลักษณะความคิดอย่างกว้างขวาง หรือความคิดหลายแง่หลายมุมที่เรียกว่า ความคิดแบบอเนกมัย (Divergent Thinking) ทำให้สามารถคิดและค้นพบความสัมพันธ์ใหม่ ๆ ของสิ่งต่าง ๆ ความสำเร็จในการคิดแก้ปัญหาตลอดจนการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ขึ้น (บำรุง สุขพรรณ ๒๕๒๔ : ๑๑๔ - ๑๑๖) สำหรับเด็กนั้นความคิดไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นทันทีทันใด แต่เป็นสิ่งที่ค่อยเป็นค่อยไป โดยอาศัยประสบการณ์ต่าง ๆ เป็นเครื่องช่วยให้เด็กบังเกิดความคิดทีละน้อย กระบวนการปรับปรุงซึ่งเป็นการปฏิบัติการของสมองประกอบด้วยกระบวนการ ๒ อย่าง (สุรางค์ จันทร์เอม ๒๕๒๔ : ๔๔) คือ

๑. การรับ (Assimilation) เป็นการรับเอาประสบการณ์ต่าง ๆ ที่กลมกลืนกับความรู้เดิม เกิดเป็นความรู้ใหม่ ซึ่งเด็กจะต้องมีประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้เข้ากันได้กับความรู้เดิมที่มีอยู่

๒. การเก็บ (Accommodation) เป็นการนำเอาความรู้ใหม่นั้นไปปรับปรุงแต่งแบบความคิดหรือเป็นการปรับตัวให้เข้ากับประสบการณ์ใหม่ ๆ ซึ่งต้องปรุงแต่งทั้งในด้านความคิดและการกระทำของเด็กด้วย

ความคิดสร้างสรรค์ อาจให้ความหมายได้หลายลักษณะคือ ลักษณะทางกระบวนการ (Process) ลักษณะของผลิตภัณฑ์ (Product) และลักษณะของบุคคล (Person) ความคิดสร้างสรรค์ในรูปกระบวนการ (Process) หมายถึง กระบวนการของความรู้สึกไวต่อปัญหาหรือสิ่งบกพร่องหรือขาดหายไป แล้วมารวบรวมความคิดหรือตั้ง เป็นสมมุติฐานขึ้น และทำการทดสอบสมมุติฐานแล้วรายงานผลที่ได้รับหรืออาจกล่าวได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเรียกกระบวนการนี้ว่า Problem Solving ซึ่งมีอันดับขั้นดังนี้

๑. รู้ว่ามีสิ่งบกพร่องหรือผิดปกติเกิดขึ้น (Fact-Finding)
๒. รู้ว่ามีปัญหาเกิดขึ้นหรือมองเห็นปัญหา (Problem-Finding)
๓. รวบรวมความคิดหรือตั้ง เป็นสมมุติฐาน (Idea-Finding)
๔. ค้นพบคำตอบโดยการทดสอบสมมุติฐาน (Solution-Finding)
๕. รายงานผลที่ได้รับหรือยอมรับสิ่งที่ค้นพบ (Acceptance-Finding)

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ลักษณะความคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึงความคิดแตกต่างไปจากความคิดง่าย ๆ หรือความคิดที่แตกต่างไปจากบุคคลอื่น
๒. ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) หมายถึงปริมาณความคิดที่ไม่ซ้ำใน เรื่องเดียวกัน
๓. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึงประเภทหรือแบบของความคิด (Category)
๔. ความคิดละเอียดละออ (Elaboration) หมายถึงความคิดเกี่ยวกับรายละเอียดที่ใช้ในการตกแต่ง เพื่อทำให้เกิดความริเริ่มนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

แนวความคิดในเรื่องการปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยมและจริยธรรม

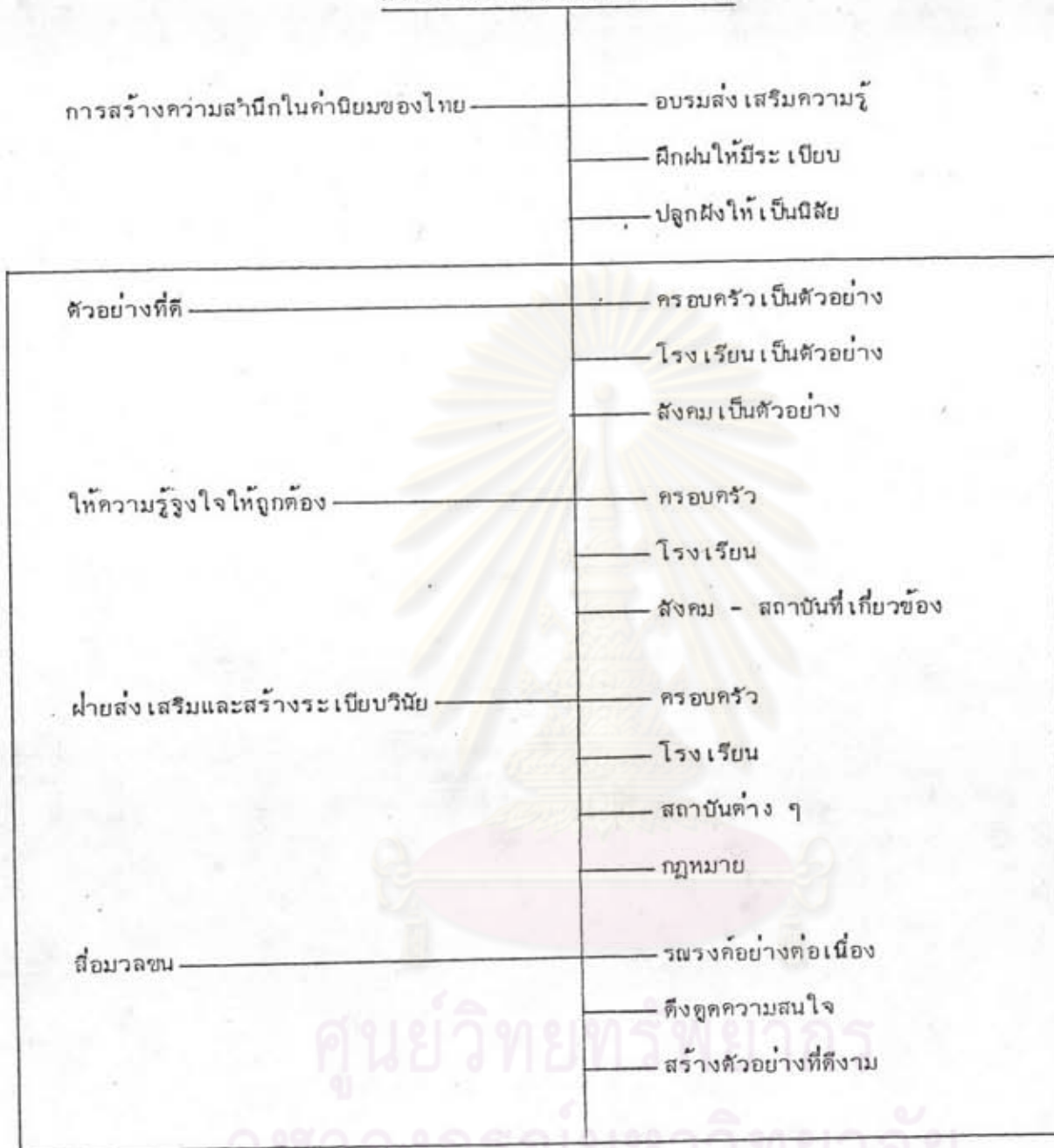
ค่านิยม (Value) คือ วิธีของการจัดรูปความประพฤติที่มีความหมายต่อบุคคล และเป็นแบบฉบับของความคิดที่ฝังแน่นสำหรับยึดถือในการปฏิบัติตัวของคนในสังคม (บำรุง สุขพรรณ ๒๕๒๕ : ๓๕) ค่านิยมทำหน้าที่เป็นมาตรฐาน ในการเรียนรู้ การประเมิน การเลือกและการตัดสินใจของบุคคล นอกจากนี้แล้วค่านิยมยังทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดเป้าหมายและสร้างแรงจูงใจ ผลักดันให้บุคคลมุ่งสู่เป้าหมายที่ต้องการ ผลจากการวิจัยจำนวนมากปรากฏว่า การที่บุคคลมีค่านิยม

สูงต่อความสำเร็จ หรือต่ออำนาจ (Power) หรือต่อการฝึสัมพันธ์ (Affiliation) ทำให้เขามีความต้องการและแรงจูงใจที่จะแสดงความสนใจ ความตั้งใจและการกระทำที่แตกต่างกันไปตามเป้าหมายของสิ่งที่เขานิยม (Atkinson & Litwin 1960, Feather 1975, Mc Clelland 1958, Rocheach 1973, อ้างถึงใน ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา ๒๕๒๔ : ๔๒) การปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่เด็กและเยาวชนจะเป็นการช่วยพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เกิดความคิด "จิตสำนึก" และ ปฏิบัติตาม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างยิ่ง สื่อมวลชนมีบทบาทในการปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยมด้วยดัง เช่นที่ เห็นในภาพนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

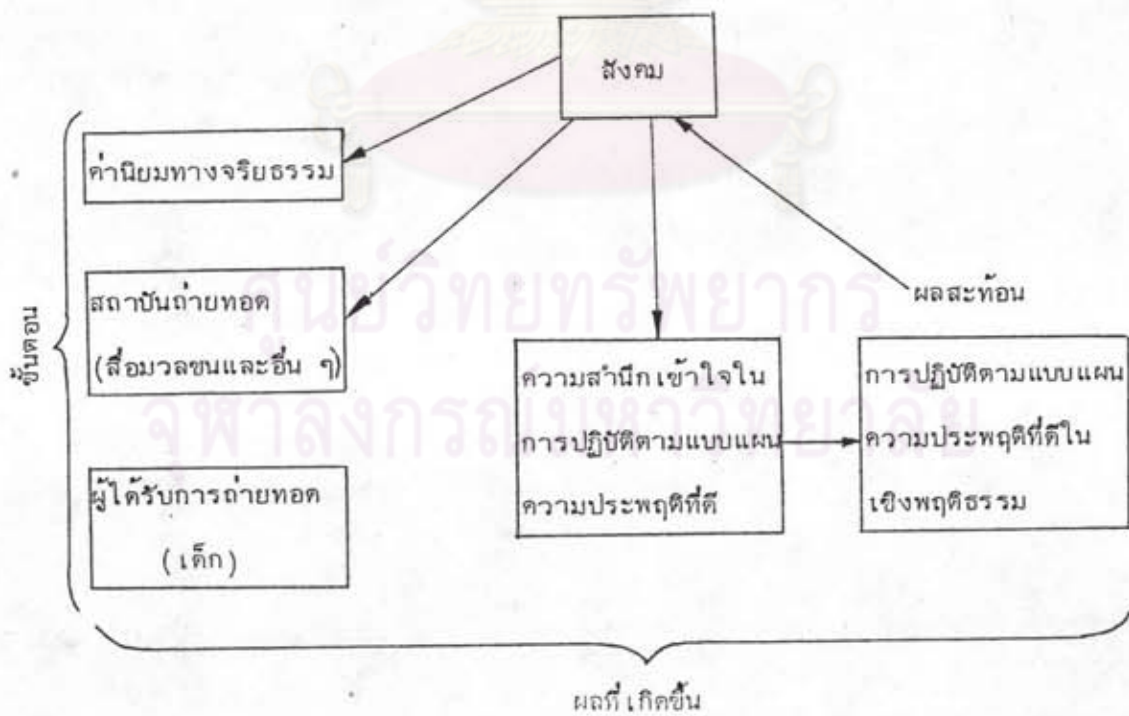
การสร้างความสำเร็จในคำนิยามไทย*

* ปรับปรุงจากแผนการสร้างความสำเร็จเรื่องการประหยัด - ระเบียบวินัย จากการศึกษาเรื่องบทบาทของ "นิยามไทย" วันที่ ๑๑ - ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๒๕ ณ ศักดิ์สันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล (บำรุง สุขพรรณ ๒๕๒๕ : ๔๔)

ดร.อำนวยการ ทะพินค์แก และ วัชระ สิริประมา (๒๕๒๕ : ๔ - ๖) ได้เขียน ทฤษฎีที่น่าสนใจ เกี่ยวกับกระบวนการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ ค่านิยมทางจริยธรรม ผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอด และผู้รับการถ่ายทอดความสัมพันธ์ ของ องค์ประกอบทั้ง ๓ กล่าวโดยย่อก็คือ

องค์ประกอบแรก คือ ค่านิยมทางจริยธรรม หมายถึง แบบแผนของความประพฤติ ที่ดีในอุดมคติ เป็นเป้าหมายที่มนุษย์มุ่งมั่นที่จะไปถึงโดยเชื่อมั่นว่าเป็นสิ่งดีงาม ค่านิยมทาง จริยธรรมจึง เป็นไปตามระบบของสังคมนั้น ๆ หรือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจในสังคม ทั้งในทาง เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม รวมถึงความเชื่อ ทางศาสนาซึ่งมีบทบาทเกี่ยวข้องกับ องค์ประกอบที่ ๒ คือ สถาบันถ่ายทอด อันได้แก่ ครอบครัว สถาบันทางการศึกษา สถาบัน ทางศาสนา รวมทั้งสื่อมวลชน ซึ่งถือเป็นผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดและเป็นผู้นำค่านิยมทางจริยธรรม มาสู่ผู้รับการถ่ายทอด อันเป็นองค์ประกอบที่ ๓ หมายถึง "เด็ก" การปลูกฝังจริยธรรมแก่ เด็ก เป็นสิ่งที่พึงกระทำด้วยความรู้ ความเข้าใจและที่สำคัญที่สุดก็คือ ทำด้วยความตั้งใจ ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง ๓ อาจเขียนเป็นแผนผัง ได้ดังนี้

บทบาทของหนังสือพิมพ์กับการใช้ภาษา

ภาษา เป็น เครื่องมือสื่อสารที่สำคัญของมนุษย์ และมีค่ามากในสังคมมนุษย์ด้วย เพราะภาษา ทำให้สมาชิกในสังคม เกิดความ เข้าใจกันได้ทุกระดับ และที่สำคัญยิ่งก็คือว่าภาษา เป็นเอกลักษณ์ของชาติที่เป็น เอกชนอกจากนั้นชาติใดหรือสังคมใดที่มีอารยธรรมสูงชาตินั้น หรือสังคมนั้นก็มักจะมีการปรับปรุงภาษาให้ทันกาลเวลาอยู่เสมอ (จำนงค์ ธิบุลย์ศรี และ ดวงทิพย์ วรพันธ์ ๒๕๒๖ : ๘)

ปรีชา ช้างขวัญยืน (๒๕๑๗ : ๕ - ๗) กล่าวว่า "ภาษา" ทำหน้าที่เป็นสื่อความคิด คือ เป็นสะพานเชื่อมความคิดมนุษย์ให้ถึงกันได้ และยังกล่าวด้วยว่า หน้าที่พื้นฐานของภาษามี ๓ ประการ คือ

๑. ให้ข้อเท็จจริง คือ บอกหรือยืนยันว่าอะไร เป็นอะไร สิ่งที่ยืนยันนั้นอาจจะ เป็นจริงหรือเท็จก็ได้
๒. แสดงความรู้สึก คือ เร้าอารมณ์ของผู้อ่านหรือผู้ฟังให้คล้อยตามและให้เกิด อารมณ์อย่างเดียวกับผู้พูดหรือผู้เขียน
๓. ชี้นำ คือ ให้เกิดหรือไม่ให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง

หนังสือพิมพ์นอกจากจะมีอิทธิพลทางด้านเนื้อหาแล้ว ยังมีอิทธิพลทางด้านภาษาอีกด้วย บทบาทของหนังสือพิมพ์นั้นนอกจากจะทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนโดยตรงแล้วเราอาจจะพิจารณา หนังสือพิมพ์ในฐานะวรรณกรรมของมวลชนได้ด้วย หนังสือพิมพ์เป็นวรรณกรรมที่มีผู้อ่านเป็น มวลชนซึ่งกระจัดกระจายไปทั่วประเทศ หนังสือพิมพ์เป็นครูเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา (เกษม ศิริสัมพันธ์ ๒๕๑๔ : ๒๖๔)

การใช้ภาษาของหนังสือพิมพ์นั้นมีลักษณะที่แตกต่างไปจากภาษาในงานพิมพ์ชนิดอื่น ๆ หรือแตกต่างไปจากภาษามาตรฐานมีใช้น้อย กล่าวได้ว่าหนังสือพิมพ์มีลักษณะภาษาจำเพาะ เป็นของตนเอง สรุปลักษณะสำคัญของภาษาหนังสือพิมพ์ได้ดังนี้ (ชำนานู รอดเหตุภัย ๒๕๒๒ : ๑๑๔)

๑. ใช้ภาษาที่มีความกระชับ กระทัดรัด เพื่อให้สะดุดตาสะดุดความสนใจของผู้อ่าน มากกว่าการเขียนธรรมดา

๒. วางรูปแบบของเนื้อความแตกต่างจากความเรียงทั่ว ๆ ไป โดยเน้นจุดสำคัญของ เรื่องก่อน แล้วจึงค่อยขยายความนำไปสู่รายละเอียดในภายหลัง

๓. ใช้คำสำนวนแปลก ๆ เพื่อเร้าความสนใจให้ติดตามอ่าน

๔. ใช้ภาษาที่มีลักษณะง่าย ๆ ระดับภาษาปากและภาษาที่ง่ายแบบแผนมากกว่า

ภาษาระดับมาตรฐาน เพื่อให้สามารถเป็นสื่อได้ถึงคนทุกระดับความรู้

เนื่องจากหนังสือพิมพ์เป็น "วรรณกรรมเร่งรีบ" ซึ่งทุกฝ่ายต้องทำงานแข่งกับเวลา โดยตลอด เพื่อแข่งขันกันในเรื่อง "ความใหม่สด" ของข่าวกับหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น และให้ถึงมือผู้อ่านให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ การใช้ภาษาของหนังสือพิมพ์จึงขาดความประณีตละเอียดละอขาดการตรวจทานพิถีพิถันพิจารณาให้รอบคอบ ดังนั้นจึงปรากฏความบกพร่องในการใช้ภาษาของหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ

ปัญหาเรื่องการใช้ภาษาไทยในหน้าหนังสือพิมพ์ น่าจะมีสาเหตุมาจากสิ่งต่อไปนี้

๑. ความรีบร้อนในการเขียน เพื่อแข่งขันกันในเชิงธุรกิจการค้า จึงทำให้ไม่ประณีตละเอียดลออเท่าที่ควร

๒. ความต้องการให้เด่น เร้าใจให้ซื้ออ่าน จึงใช้ถ้อยคำสำนวนที่โลดโผน บางครั้งออกจะหยาบโผน หรือรุนแรงก้าวร้าว นับเป็นการแสวงหาผลประโยชน์บนความเสียหายของภาษาประจำชาติ สื่อมวลชนที่มีความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีและจรรยาบรรณจึงควรลดความต้องการในแง่นี้ให้น้อยลงบ้าง

๓. ความไม่รู้หรือความขาดทักษะในการใช้ภาษา สาเหตุข้อนี้อันที่จริงไม่น่าจะเกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามข้อบกพร่องอันเกิดจากความไม่รู้รอบรู้ในการใช้ภาษานี้ปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับน่าจะให้ความสนใจและให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้มากยิ่งขึ้น ไม่ควรปล่อยให้เกิดการใช้ภาษาผิดพลาด ทั้งในแง่ของการใช้ถ้อยคำ และสำนวน ตลอดจนความเหมาะสมอื่น ๆ

๔. ความละเลยไม่เอาใจใส่ หนังสือพิมพ์บางฉบับปิดความรับผิดชอบในเรื่องผลเสียหายอันจะเกิดขึ้นจากการใช้ภาษาของตน โดยถือว่าตนเองมีหน้าที่แต่เพียงเสนอข่าวสารและบันเทิงเท่านั้น หากหนังสือของตนทำได้สำเร็จก็ถือว่าได้บรรลุเป้าหมายของหนังสือพิมพ์แล้ว ความเข้าใจเช่นนี้นับได้ว่าเป็นอันตรายอย่างมาก และสมควรที่จะได้รับการแก้ไขอย่างรีบด่วน (ชานานู รอดเหตุภัย ๒๔๒๒ : ๑๑๔ - ๑๑๖)

การใช้ภาษาในการเขียนคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์ควรยึดหลักกว้าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ
(ชำนัญ รอด เทตภัย ๒๕๒๒ : ๓๗)

๑. ใช้ระดับของภาษาให้เหมาะสมกับเนื้อความ หากปรารถนาจะใช้ภาษาปากต้องพยายามให้สุภาพ หลีกเลี่ยงคำต่ำ คำหยาบ หรือคำที่ก้าวร้าวรุนแรง
๒. ใช้ภาษาที่มีลักษณะง่ายดีกว่าใช้ภาษาที่หรูหราฟุ่มเฟือย ซึ่งจะทำให้เข้าใจยาก โดยใช่เหตุ
๓. พยายามหลีกเลี่ยงคำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ เว้นแต่กรณีที่เป็นจนวนหลักเลี่ยงไม่ได้
๔. ใช้ภาษาอย่างประณีต แสดงรสนิยมอันสูงของผู้เขียน
๕. ไม่ใช่อักษรย่อโดยไม่จำเป็น เว้นแต่เข้าใจโดยแพร่หลายอยู่แล้ว
๖. พยายามใช้ภาษาให้ถูกต้องตามลักษณะของภาษาไทยในด้านการใช้คำสำนวน และรูปประโยค ตลอดจนการสะกคการันต์
๗. ไม่ใช่ "ปลายปากกา" สร้างอิทธิพลให้แก่ตนเอง หรือทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น

ความต้องการและความสนใจของเด็กและเยาวชนในการอ่าน

เนื้อหาหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน ต้องมีความสัมพันธ์กับความต้องการของพวกเขา ซึ่งจะเป็นผลสืบเนื่องไปถึงความสนใจในการอ่าน ความต้องการต่าง ๆ เหล่านี้ สอดคล้องกับความต้องการดั้งเดิมทางธรรมชาติ (รัญจวน อินทรกำแหง ๒๕๒๒ : ๑๒๓) Geneva R. Hanna and Marian K. McAllister ได้กล่าวถึงความต้องการของวัยรุ่นใน Books, Young People and Reading Guidance

๑. ความต้องการความมั่นใจว่าตนเป็นผู้ปกติทั้งกาย ใจ อารมณ์ และสังคม
๒. ต้องการโอกาสที่จะพัฒนาความเป็นอิสระทางอารมณ์จากผู้ใหญ่
๓. ต้องการความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว
๔. ต้องการความช่วยเหลือแนะนำในเรื่องบทบาทของผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ในเรื่องการหาเลี้ยงชีพ

๕. ต้องการมีความสัมพันธ์อันน่าพึงพอใจกับเพื่อนวัยเดียวกันทั้ง ๒ เพศ
๖. ต้องการที่จะเข้าใจเรียนรู้วิธีการที่จะควบคุมธรรมชาติ
๗. ต้องการที่จะได้รับความสำเร็จ จากประสบการณ์โดยตรง
๘. ต้องการช่วยเหลือในการปรับตัวให้เข้ากับสังคม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

ตามสมควรแก่ฐานะ

๙. ต้องการความช่วยเหลือในการแสวงหาปรัชญาชีวิตที่แน่นอน
๑๐. ต้องการความช่วยเหลือในการพัฒนาความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งอันเป็นศิลปะ

งดงาม

๑๑. ความต้องการโอกาสพักผ่อนและสนุกบันเทิง

เมื่อความต้องการของเยาวชนมีดังนี้ ความสนใจในการอ่านของเยาวชนก็ต้อง เป็นไป เพื่อสนองความต้องการดังกล่าว

แม้ว่าความต้องการทางธรรมชาติของวัยรุ่นหรือเยาวชน จะมีอิทธิพลในการอ่านแล้ว สภาพแวดล้อมที่บ้าน ที่โรงเรียน วงสังคมของเพื่อน และสิ่งแวดล้อมอื่นแต่แต่เด็กจะได้ประสบ หรือคลุกคลีอยู่ด้วย ก็ยังมีอิทธิพลต่อการที่จะปลูกฝังหรือแนวโน้มความสนใจในการอ่านของเด็ก วัยรุ่นอยู่นั้นเอง รัชจวน อินทรกำแหง (๒๕๒๕ : ๑๒๘ - ๑๒๙) ได้สรุปความสนใจในการอ่านของวัยรุ่น ไว้ดังนี้คือ

๑. เด็กชายและเด็กหญิงมีความสนใจในการอ่านที่แตกต่างกัน น้อยครั้งนักที่เด็กชาย จะชอบอ่านหนังสืออย่างเดียวกับเด็กหญิง
๒. ในขณะที่วัยรุ่นชายพอใจหนังสือที่มีความเคลื่อนไหวเร็ว เอาจริงเอาจังและไม่ชวน สะท้านสะเทือนใจ เด็กหญิงค่อนข้างชอบ เรื่องของความรัก
๓. วัยรุ่นหญิงบางคนชอบอ่านหนังสือที่เขียนสำหรับเด็กชาย แต่วัยรุ่นชายน้อยคนนัก ที่จะชอบอ่านหนังสือที่เขียนสำหรับเด็กหญิง
๔. เด็กหญิงในวัยรุ่นกลาง (๑๓ - ๑๔ ปีขึ้นไป) ส่วนมากจะอ่านนวนิยาย แต่วัยรุ่นชายในวัยเดียวกันจะชอบอ่าน เรื่องสารคดี
๕. มีหนังสือน้อยเล่มที่วัยรุ่นหญิงชายจะชอบจริง ๆ

๖. เมื่อวัยรุ่นทั้ง ๒ เพศ ใกล้เคียงของผู้ใหญ่ขึ้น ความสนใจในการอ่านที่แตกต่างกัน
อยู่มากนั้นจะค่อย ๆ ลดลง

๗. วัยรุ่นหญิงและหญิงส่วนใหญ่มักจะใจอ่อน ไม่ชอบอ่านเรื่องทราจโทคร้าย แต่
เด็กชายและชายไม่ชอบเรื่องที่ดูเป็น "ผู้หญิง" ตามที่ปรากฏส่วนมาก แม้ในระยะเป็นผู้ใหญ่
ผู้หญิงจะนิยมอ่านนวนิยายเรื่อยไป ส่วนผู้ชายจะชอบชีวิตประวัติและสารคดีมากกว่า แต่ความ
แตกต่างทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความเคยชินและรสนิยมของแต่ละบุคคลด้วย

๘. ปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นเพศเดียวกัน สนใจอ่านแตกต่างกันคือ อาณู

๘. ปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้การอ่านแตกต่างกันคือ สติปัญญา ซึ่งจะเห็นได้ชัด
ในระยะวัยรุ่น เมื่อเขาเลือกอ่านหนังสือ

๑๐. อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากทางบ้าน โรงเรียน เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม
อื่น ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การอ่านแตกต่างกัน และในกรณีนี้ เรื่องของเพศจะไม่ใช้ประเด็นที่
ทำให้แตกต่างกัน

๑๑. รูปเล่ม (Format) ของหนังสือมีส่วนที่ส่งเสริมหรือบั่นทอนความสนใจในการอ่าน
ของวัยรุ่นเหมือนกัน - วัยรุ่นไม่ชอบหนังสือที่หนาและใหญ่เกินไป ถ้าเขามีที่เลือก เขาชอบหนังสือ
เล่มไม่หนาจนเกินไป ขนาดประมาณ ๒๐๐ หน้า ตัวหนังสือโปร่งตา มีบทสนทนาที่ทึ่งหรือ
หรือบรรยาย เรื่องเดินไปเร็ว รูปภาพไม่จำเป็นมากนักสำหรับวัยรุ่น และลักษณะรูปเล่ม ไม่ควร
มองดูเป็นหนังสือสำหรับเด็กเกินไป เพราะมันจะทำให้ "ศักดิ์ศรี" ของความเป็น "เด็กโต" ของ
เขาลดลงไป

จากรายงานการสัมมนาเรื่อง การจัดหนังสือสำหรับเด็ก ของสมาคมภาษาและหนังสือ
แห่งประเทศไทย (๒๕๑๔ : ๑๑๔ - ๑๒๔) ได้อภิปรายถึงลักษณะของหนังสือที่ดีสำหรับเด็ก ซึ่งมี
สาระโดยสรุปดังนี้

๑. ตรงกับความสนใจของเด็ก เนื้อหาสาระสำคัญควรเป็นเรื่องที่สนุก ให้ความ
เพลิดเพลินอารมณ์ ช่วยให้เด็กใช้จินตนาการ ส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจ มีความคิดสร้างสรรค์
และให้คิดแก่ผู้อ่าน

๒. วิธีการเสนอเรื่อง สำหรับเด็กเริ่มอ่านควรเป็นเรื่องที่เล่าต่อเนื่องและเสนอ
ปัญหาอย่างง่าย ๆ สำหรับเด็กที่อ่านได้คล่องแล้วอาจใช้วิธีการต่าง ๆ ได้คือใช้บทสนทนา การ

บรรยาย การแสดงความรู้สึก โดยใช้วิธีการเหล่านี้เพื่อสร้างแนวของ เรื่องที่เป็นปัญหาให้เด็ก สนใจติดตาม แล้วจบลงด้วยการตอบคำถามหรือปัญหาซึ่งทำให้เด็กต้องคิดตามตลอดเวลาที่อ่าน คำโครงเรื่องจะต้อง เขียนไม่ให้ซับซ้อน มีสังเขปเรื่องหรือแนวคิดเอกที่เด่น ซึ่ง เด็กสามารถจับ ได้โดยง่าย เรื่องสั้น ไม่ยาวเป็นเยื่อ

๓. ส่วนวนภาษา ภาษาในหนังสือเด็กจะง่ายและตรงไปตรงมาไม่ใช่คำยากและใช้ ถ้อยคำที่สร้างความคุ้นเคยเป็นกันเองกับเด็ก ควรหลีกเลี่ยงคำพูดที่หยาบเม๋จะแสดงถึงลักษณะ ของตัวละคร

๔. ภาพประกอบ เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งของหนังสือสำหรับเด็ก เพราะจะเป็น เครื่องมือให้เด็ก เข้าใจเนื้อเรื่องและสนใจหนังสือมากยิ่งขึ้น ลักษณะของภาพประกอบควร เป็น ภาพที่แสดงอารมณ์เคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา แสดงความรู้สึก มีสีสันสวยงาม ถ้าเป็นภาพที่แสดง ถึงรายละเอียดของความเป็นจริง จะต้องใส่ภาพประกอบตามความเป็นจริง แต่ถ้าเนื้อเรื่อง เป็นเรื่องเพื่อฝัน อาจใส่รายละเอียดแปลก ๆ ออกไปได้ เช่นต้นไม้สีต่าง ๆ

๕. ลักษณะรูปเล่ม ควรมีขนาดเหมาะกับเด็กที่อ่านหนังสือ นั้น การเย็บเล่มหนาหนาน กระดาษหนาคุณภาพดี กำหนดตัวอักษรเหมาะสมกับสายตาของเด็กซึ่งนิยมกันว่า ถ้าเด็กเล็ก เท่าไร ตัวหนังสือก็ควรโตขึ้นเพื่อให้ได้สัดส่วนกับกำลังสายตาของเด็ก ควรพิมพ์ด้วยตัวที่ อ่านง่ายชัดเจน และถูกต้องอย่าให้มีผิดได้เพราะวัยเยาว์เป็นวัยที่กำลังจดจำ ถ้าจดจำสิ่ง ที่ผิดแล้วจะแก้ไขได้ยากที่สุด

ถ้าจะสรุปจุดประสงค์ของการ เขียนหนังสือสำหรับเด็กก็จะได้ ๔ ประการ ดังนี้คือ

๑. เพื่อให้เด็กได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้รับความจริงใจ ความสุขใจ
๒. เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน มีนิสัยใคร่เรียนใคร่รู้ อันเป็นพื้นฐานใน

การเรียนในโอกาสต่อไป

๓. เพื่อสร้างจินตนาการ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้กับเด็ก

๔. ให้ความรู้และปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามของสังคมให้แก่เด็กเพื่อจะได้

เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต (ณรงค์ ทองปาน ๒๕๒๖ : ๗๒)

แนวความคิดต่าง ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับความต้องการของเด็กและเยาวชน ความสนใจ ในการอ่านของวัยรุ่นและลักษณะของหนังสือที่ดีสำหรับเด็กและเยาวชน เป็นสิ่งที่สามารถนำมา

ประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์กับการจัดหน้าสำหรับเด็ก และเยาวชน ในหนังสือพิมพ์รายวันได้มากพอสมควร เนื่องจากหนังสือกับหนังสือพิมพ์มีความใกล้เคียงกันอยู่บ้าง เพราะต่างก็เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ต้องอาศัยการอ่านเป็นหลักสำคัญเช่นเดียวกัน

การวิจัยเกี่ยวกับบทบาทและอิทธิพลของสื่อมวลชนต่อเด็กและเยาวชน

รายงานการวิจัยเรื่อง อิทธิพลของสื่อต่อเด็กในกรุงเทพมหานครของสุกัญญา ตีระวนิช และนันทริกา คุ่มไพโรจน์ (๒๕๒๖) เป็นการศึกษาเพื่อทราบพฤติกรรมการรับสื่อของเด็กและอิทธิพลของตัวแปรบางอย่างต่อทัศนคติของเด็ก ผลปรากฏว่า เด็กคนหนึ่ง ๆ เป็นเจ้าของสื่อหลายชนิด แต่สื่อที่ชอบมากที่สุด หรือเปิดรับมากที่สุดไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อทัศนคติ กล่าวคือ แม้อ่านหนังสือที่เด็กระบุว่าชอบน้อยกว่าก็อาจมีอิทธิพลต่อทัศนคติของเด็กได้มากกว่า ระดับชั้นเรียน หรืออายุเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของเด็กมากที่สุด และแสดงว่าทัศนคติของเด็กเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ซึ่งพฤติกรรมการรับสื่อของเด็กได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย สำหรับความนิยมในหนังสือพิมพ์รายวันนั้น เนื้อหาที่ชอบมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งได้แก่ ข่าว รองลงมาคือคอลัมน์เด็ก, ความรู้, บันเทิง, สารคดี และบุคคลสำคัญตามลำดับ และพบว่าเด็ก ๔๔.๓% อ่านหนังสือพิมพ์รายวันที่มีหน้าเด็ก

บ้าง สุขพรรณ ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของสื่อมวลชนในการเผยแพร่และปลูกฝังค่านิยมอันพึงประสงค์ต่อเยาวชนไทย ปรากฏว่า นักเรียนรับข่าวสารเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานและคุณธรรมจากสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์และวิทยุมากที่สุด รับข่าวสารจากโทรทัศน์ร้อยละ ๒๑.๗๕ รับข่าวสารจากวิทยุร้อยละ ๑๔.๑๑ รับจากหนังสือพิมพ์ร้อยละ ๑๑.๐๓ นักเรียนขอให้เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับ ค่านิยมเพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่และรับข่าวสารในหนังสือพิมพ์ให้มากกว่าร้อยละ ๒๖.๔๔ เนื่องจากว่า นักเรียนได้รับข่าวสารจากการเผยแพร่ทางวิทยุมากอยู่แล้ว นักเรียนขอให้รัฐบาลใช้สื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ เพื่อช่วยเผยแพร่ค่านิยมพื้นฐานและคุณธรรม ๔ ประการ โดยขอให้ใช้วิทยุเผยแพร่ให้มากขึ้นร้อยละ ๑๖.๕๖ ใช้โทรทัศน์มากขึ้นร้อยละ ๑๖.๓๔ และใช้หนังสือพิมพ์เผยแพร่ร้อยละ ๑๔.๒๔ ประเด็นสุดท้ายของการวิจัยพบว่า นักเรียนขอให้รัฐบาลใช้สื่อต่าง ๆ ที่มีผู้ให้ เป็นประโยชน์ที่จะช่วยปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียน โดยให้ใช้สื่อบุคคลให้มากที่สุดร้อยละ ๔๔.๔๐ ให้ใช้วิทยุช่วยส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรมมากที่สุดร้อยละ ๔๔.๐๐ ส่วนหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ ฝึคยสาร โปสเตอร์ และแผ่นปวีมีจำนวนร้อยละ ๔๐.๐๐ จนถึงต่ำสุดร้อยละ ๑๐.๐๐

การวิจัยเรื่อง "บทบาทของหนังสือพิมพ์รายวันในการศึกษานอกระบบของเยาวชน" ของ ร้อยโทไมตรี เจริญศิลป์ (๒๕๑๔) ทำการวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบในหนังสือพิมพ์รายวันฉบับต่าง ๆ และการศึกษาความสนใจข้อคิดเห็น ตลอดจนความต้องการของเยาวชนในกรุงเทพฯ ที่มีต่อเรื่องและเนื้อหาการเรียนการศึกษานอกระบบในหนังสือพิมพ์รายวัน โดยวิเคราะห์ด้านเนื้อหาของหนังสือพิมพ์รายวันที่มีสำนักพิมพ์อยู่ในกรุงเทพฯ มหานคร ๖ ฉบับ และส่งแบบสอบถามไปยังเยาวชนที่มีอายุ ๑๐ - ๑๔ ปี ในกรุงเทพมหานคร รวม ๓๑๒ คน สรุปผลการวิจัยได้ว่า

เยาวชนมีความสนใจเนื้อหาการเรียนการศึกษานอกระบบในรูปแบบสารคดี - วิชาการในหนังสือพิมพ์รายวันมาก และสนใจข่าวการศึกษามาก ส่วนการเรียนการศึกษานอกระบบในรูปแบบของข่าว บทความ บทวิจารณ์ด้านต่าง ๆ สนใจปานกลาง นอกจากนี้เยาวชนต้องการให้หนังสือพิมพ์รายวันปรับปรุงการเสนอข่าวให้ถูกต้องเป็นจริงมากขึ้น ส่วนเนื้อหาในรูปแบบสารคดี - วิชาการนั้น เยาวชนต้องการให้เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะสารคดี - วิชาการด้านวิทยาศาสตร์ สุขภาพอนามัย การศึกษา - ศิลปกรรมจรรยา ความรู้ด้านอาชีพการเกษตรและความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ

วิทยานิพนธ์เรื่อง "อิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีผลต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ พ.ศ. ๒๕๐๗" ของ วัฒนา มงคลประสิทธิ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบว่านักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ ปีการศึกษา ๒๕๐๗ ได้รับความรู้ทางวิทยาศาสตร์จากสื่อมวลชนต่าง ๆ ได้มากน้อยเพียงใด จากผลการวิจัย ตอนหนึ่งปรากฏว่า

๑. ทั้งนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย ส่วนมากอ่านหนังสือพิมพ์รายวันที่บ้านของตนเอง ชอบชมจากเพื่อนบ้านนักเรียนหญิงมีจำนวนมากกว่าชาย การอ่านในห้องสมุดประชาชนและตามร้านอาหาร มีแต่เด็กนักเรียนชาย ส่วนการอ่านที่ห้องสมุดของโรงเรียนชายมีมากกว่าโรงเรียนหญิง

๒. นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสนใจในการอ่านหนังสือพิมพ์รายวันใกล้เคียงกัน ทั้งการอ่านเป็นประจำและการอ่านเป็นครั้งคราว ส่วนที่ไม่สนใจอ่านนั้นไม่มีเลย

๓. นักเรียนสนใจข่าวอาชญากรรม ข่าวเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ข่าวสารคดี มากกว่านักเรียนหญิง แต่นักเรียนหญิงสนใจข่าวเกี่ยวกับความรู้เบ็ดเตล็ดมากกว่านักเรียนชาย

๔. ทั้งนักเรียนชายและนักเรียนหญิงให้ความคิดเห็นใกล้เคียงกันว่าความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ที่ได้รับจากหนังสือพิมพ์รายวันช่วยในด้านการเรียนวิทยาศาสตร์ได้บ้างไม่มากนัก

การวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ เนื้อหาหนังสือพิมพ์

รายงานการวิจัยการวิเคราะห์ เนื้อหาหนังสือพิมพ์ดีเด่น สำหรับเยาวชนประจำปี ๒๕๒๕ จัดทำโดยคณะผู้ดำเนินการพิจารณาสื่อมวลชนดีเด่นเพื่อเยาวชน สำนักนายกรัฐมนตรี ร่วมกับคณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้วิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ดีเด่นสำหรับเยาวชน โดยแบ่งหน่วยของการวิเคราะห์ออกเป็น ๒ ประเภทคือ เนื้อที่ (Space) และคุณลักษณะของเนื้อหา (Charactor) ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อเยาวชน และเนื้อหาที่อาจให้โทษแก่เยาวชน ระดับอายุของเยาวชนที่ใช้ในการศึกษา เริ่มตั้งแต่อายุ ๔ - ๑๔ ปี

หนังสือพิมพ์ส่วนกลางคัดเลือกจากหนังสือพิมพ์รายวัน ตีพิมพ์ออกจำหน่ายจำนวน ๑๓ ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ข่าวสด ชาวไทย ดาวสยาม เคลื่อนิวส์ เคลมมิเรอร์ ไทยรัฐ แนวหน้า บ้านเมือง ภูเขาครูท มติชน มาตุภูมิ มหาชัย สยามรัฐ จากผลการวิจัยพอสรุปได้ดังนี้

๑. หนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อที่สำหรับเยาวชนโดยเฉพาะ และลงคิดต่อกันเป็นประจำ พบว่า หนังสือพิมพ์มหาชัยมีจำนวนเนื้อที่มากที่สุด คือ ๗,๐๐๔.๒๔ คอลัมน์นิ้ว รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์แนวหน้า มีเนื้อที่ ๔,๖๐๓.๒๔ คอลัมน์นิ้ว, หนังสือพิมพ์ไทยรัฐมีเนื้อที่ ๔,๔๑๔ คอลัมน์นิ้ว และหนังสือพิมพ์บ้านเมือง มีเนื้อที่ ๔,๓๓๖ คอลัมน์นิ้ว

๒. หนังสือพิมพ์ที่เสนอเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเยาวชนในคอลัมน์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่คอลัมน์สำหรับเยาวชนโดยเฉพาะนั้น หนังสือพิมพ์มาตุภูมิ เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีจำนวนเนื้อที่มากที่สุดคือ ๑,๕๔๕.๔ คอลัมน์นิ้ว โดยลงต่อเนื่องกันตลอดทั้งปี รองลงมาคือหนังสือพิมพ์ภูเขาครูท มีเนื้อที่ ๒๖๔.๕ คอลัมน์นิ้ว ส่วนหนังสือฉบับอื่น ๆ ปรากฏจำนวนเนื้อที่ไม่มากนัก

๓. หนังสือพิมพ์ที่เสนอเนื้อที่เป็นประโยชน์ต่อเยาวชนเรียงตามลำดับ ๕ อันดับ

ดังนี้

๓.๑ หนังสือพิมพ์บ้านเมือง เสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อเยาวชนมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละประมาณ ๓๒ โดยเสนอเนื้อหาที่ให้ ความรู้ คิดเป็นร้อยละประมาณ ๖๓ รองลงไปคือ เนื้อหาที่ให้ความคิดสร้างสรรค์และ ความบันเทิงสร้างสรรค์ตามลำดับ (คิดเป็นร้อยละประมาณ ๒๖ และร้อยละ ๑๑ ตามลำดับ)

๓.๒ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อเยาวชนรองลงมา จากหนังสือพิมพ์บ้านเมือง คิดเป็นร้อยละประมาณ ๑๖ โดยเสนอเนื้อหาที่ให้ความรู้ ความคิด สร้างสรรค์ และความบันเทิงสร้างสรรค์ คิดเป็นร้อยละที่ใกล้เคียงกันคือประมาณร้อยละ ๓๓ โดยไม่เน้นเนื้อหาด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ

๓.๓ หนังสือพิมพ์แนวหน้า เสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อเยาวชน รองลงมา เป็นฉบับที่ ๓ ประมาณร้อยละ ๑๕ เมื่อเปรียบเทียบกับหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ๆ ซึ่งการเสนอเนื้อหา ต่าง ๆ นั้น พบว่า เสนอเนื้อหาที่ให้ความรู้และความบันเทิงสร้างสรรค์ คิดเป็นร้อยละที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ ๔๕ และร้อยละ ๔๑ ตามลำดับ) ส่วนเนื้อหาที่ให้ความคิดสร้างสรรค์มีอยู่เพียงเล็กน้อย (ร้อยละ ๑๕)

๓.๔ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ เสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อเยาวชน รองลงมา เป็นฉบับที่ ๔ ประมาณร้อยละ ๑๓ เมื่อเปรียบเทียบกับหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น โดยมีการเสนอ เนื้อหาที่ให้ความรู้มากกว่าเนื้อหาที่ให้ความคิดสร้างสรรค์ และความบันเทิงสร้างสรรค์ (ร้อยละ ๗๕, ร้อยละ ๒๔, และร้อยละ ๑ ตามลำดับ)

๓.๕ หนังสือพิมพ์มหาชัย เสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อเยาวชน รองลงมา เป็น ฉบับที่ ๕ คิดเป็นร้อยละประมาณ ๕ เมื่อเปรียบเทียบกับหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ซึ่งพบว่ามี การเสนอ เนื้อหาที่ให้ความรู้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๗๒ ส่วนเนื้อหาที่ให้ความคิดสร้างสรรค์และความ บันเทิงสร้างสรรค์นั้น คิดเป็นจำนวนร้อยละที่ใกล้เคียงกันประมาณร้อยละ ๑๔

หนังสือพิมพ์ที่มีการนำเสนอสารที่ไม่เหมาะสมกับเยาวชน พบว่าหนังสือพิมพ์มหาชัย มีการเสนอเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม คิดเป็นจำนวนเนื้อที่มากที่สุดคือ ๑,๐๓๔.๓๕ คอลัมน์นี้ว่า รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์ข่าวสด หนังสือพิมพ์พญาครุฑ และหนังสือพิมพ์ดาวสยาม และ หนังสือพิมพ์ที่ไม่มีเนื้อที่อาจให้โทษต่อเยาวชนเลยมีอยู่ ๓ ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์มติชน มาตุภูมิ และสยามรัฐ

จาระโน แกลโลกศล ศึกษาวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์เนื้อหาทางการศึกษาของหนังสือพิมพ์รายวันไทย" การวิจัยเพื่อมุ่งศึกษาประโยชน์อันพึงได้รับจากบทความ บทวิจารณ์ และคอลัมน์ตอบปัญหาจากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย จำนวน ๔ ฉบับ คือ ไทยรัฐ เติลนิวส์ สยามนิกร และสยามรัฐ วิธีดำเนินการวิจัยเลือกหนังสือพิมพ์กำหนดค่าจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย เก็บข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ในช่วงระยะเวลาระหว่างวันที่ ๑ กรกฎาคม ถึง วันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ นำข้อมูลมาเสนอในรูปปริมาณเนื้อหา รูปของค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละตามลำดับ

ผลของการวิจัยสรุปได้ดังนี้คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เน้นหนักในด้านบทความ วิทยาศาสตร์ หนังสือพิมพ์เติลนิวส์เน้นหนักในด้านบทความสังคมศาสตร์ บทวิจารณ์ การศึกษา และคอลัมน์ตอบปัญหา หนังสือพิมพ์สยามนิกรเน้นหนักด้านบทความ การศึกษา และหนังสือพิมพ์สยามรัฐ เน้นหนักด้านบทความสังคมศาสตร์

รายงานการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์รายวันในกรุงเทพ ๑๔ ฉบับ" ของ ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์ วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อที่จะทราบเนื้อหาต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์เป็น เอกสารอันสำคัญต่อประชาชนในปัจจุบัน ผลสรุปของการวิจัยปรากฏว่า การเสนอข่าวทั้งภายในและต่างประเทศ ของหนังสือพิมพ์รายวัน เหล่านี้มีระดับการเสนอข่าวใกล้เคียงกัน และทุกฉบับ เสนอปริมาณข่าวภายในประเทศมากกว่าข่าวต่างประเทศ นอกจากนั้นหนังสือพิมพ์ เข้า เน้นหนักในการเสนอข่าวทั่วไป ส่วนหนังสือพิมพ์บาย เน้นหนักในการเสนอข่าวทางการเมือง

วิทยานิพนธ์เรื่อง "การสำรวจปริมาณเรื่องราวทางวิทยาศาสตร์ ในหนังสือพิมพ์ไทยรายวันที่ตีพิมพ์ในจังหวัดพระนคร - ธนบุรี ปี พ.ศ. ๒๕๐๖" ของ เบญจา แสงวรา และ อุบล บรรหารศุภวาท วัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่องนี้ ก็เพื่อต้องการที่จะทราบ ปริมาณของข่าว และสารคดีทางวิทยาศาสตร์ประเภทต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ในจังหวัดพระนคร - ธนบุรี ว่ามีมากน้อยเพียงไร จากผลสรุปของการวิจัยปรากฏว่า จากหนังสือพิมพ์รายวัน ๑๓ ฉบับ มีอยู่ ๑ ฉบับที่ไม่ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เลย หนังสือพิมพ์ ส่วนใหญ่เสนอเรื่องราวทางวิทยาศาสตร์น้อยมาก เฉลี่ยเพียงร้อยละ ๒.๔ ของเรื่องราวทั้งหมด มีหนังสือพิมพ์รายวัน ๕ ฉบับ เท่านั้นที่ลงข่าวและบทความเกี่ยวกับเรื่องราวทางวิทยาศาสตร์โดย สม่า เสมอตลอดปี ข่าวเกี่ยวกับด้านวิทยาศาสตร์ที่เสนอนี้หนักไปทางด้านวิทยาศาสตร์เบ็ดเตล็ด และรองลงมาคือ ข่าววิทยาศาสตร์ชีวภาพ และข่าววิทยาศาสตร์กายภาพตามลำดับ

การวิจัยเกี่ยวกับการใช้ภาษาในหนังสือพิมพ์

รายงานการวิจัย เรื่องภาษากับมวลชน วิวัฒนาการของภาษาเพื่อการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ไทย ของจางงัด วิบูลย์ศรี และดวงทิพย์ วรพันธุ์ (๒๕๒๖) โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) ผสมกับระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้แก่ หนังสือพิมพ์ที่ตีพิมพ์เป็นภาษาไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๐๔ จนถึงปัจจุบัน จำนวน ๑๔ ชื่อ ชื่อละ ๗ ฉบับ รวมทั้งสิ้น ๑๒๖ ฉบับ โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น ๗ ยุค ตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ - ๕ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ชื่อ บางกอกกรีกอร์คเตอร์ ครูโฆวาท COURT ข่าวราชการ วายาโม หนังสือพิมพ์ไทย ไทยหนุ่ม ประมวลยุวัน ประชาชาติ สริกฐง สยามรัฐ สารเสรี ชาวไทย พิมพ์ไทย ไทยรัฐ เกลนิวัสส์ ดาวสยาม บ้านเมือง และมติชน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ภาษาเพื่อการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ไทย มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๐๔ จนถึงปัจจุบัน (ศึกษารายละเอียดของวิวัฒนาการทางภาษาดังกล่าวได้จากรายงานการวิจัยนี้)

๒. ภาษาเพื่อการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ไทย มีวิวัฒนาการแตกต่างกันระหว่างผู้จัดทำที่เป็นชาวต่างประเทศ เจ้านายในราชวงศ์ และสามัญชน ตลอดจนแตกต่างกันระหว่างหนังสือพิมพ์ประเภทปริมาณและปริมาณคุณภาพ ข้อแตกต่างเหล่านี้จะศึกษาได้จากรายงานการวิจัยนี้เช่นกัน

๓. ผลกระทบของภาษาที่ใช้ในการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ไทยต่อเอกลักษณ์ของภาษาไทย ได้แก่ ภาษาสแลงในข่าวประเภทอาชญากรรม การใช้คำที่ผิดความหมาย การสะกดการันต์ผิด การใช้คำสรรพนามอันเป็นคำเสียดสีและคำหมิ่นประมาท รวมทั้งคำทับศัพท์และสำนวนต่างประเทศ

๔. ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาเพื่อเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ไทย ได้แก่ (ก) ขนาดเนื้อที่ (ข) เวลา (ค) เจ้าของ ผู้อำนวยกาและบรรณาธิการ (ง) ประเภทของหนังสือพิมพ์ (จ) หนังสือพิมพ์คู่แข่ง (ฉ) รสนิยมของผู้เขียนข่าว

(ข) สภาพสังคม และ (ช) กฎหมายเกี่ยวกับการพิมพ์ นอกจากนี้ได้พบอุปสรรคต่าง ๆ เหล่านี้ผู้วิจัยก็ได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขบางประการ เพื่อช่วยให้การใช้ภาษาในการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ไทย เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

จากการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรการศึกษา เกี่ยวกับการใช้คำที่ไม่เหมาะสมในหนังสือพิมพ์ ของ เกรือวัลย์ ชัชกุล พบว่า

๑. นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า การใช้คำในหนังสือพิมพ์ไม่เหมาะสม รองลงมา ไม่แน่ใจว่าจะเหมาะสมหรือไม่ มีนักเรียนส่วนน้อยที่เห็นว่าไม่เหมาะสม นักเรียนชาย ร้อยละ ๑๔.๖๓ เห็นว่าไม่เหมาะสมมากที่สุด ร้อยละ ๓๘.๖๗ เห็นว่าไม่เหมาะสม ส่วนนักเรียนหญิงร้อยละ ๒๐.๓๓ เห็นว่าไม่เหมาะสมมากที่สุด ร้อยละ ๔๔.๑๒ เห็นว่าไม่เหมาะสม เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้คำที่ไม่เหมาะสมในหนังสือพิมพ์ระหว่าง นักเรียนทั้ง ๒ เพศ โดยส่วนรวม ปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ

๒. ในการเลือกใช้เหตุผล การประเมินค่าความคิดเห็นนั้น นักเรียนมีเหตุผลต่าง ๆ เรียงตามลำดับคือ ใช้ผิดหลักภาษา ไม่ควรนำมาใช้เป็นภาษาเขียน ใช้ศัพท์ผิด และใช้ภาษาหรือสำนวนต่างประเทศ ใช้คำกำกวม และใช้คำที่เป็นไปไม่ได้

๓. ความสนใจในการอ่านหนังสือพิมพ์นั้น นักเรียนสนใจอ่านไทยรัฐมากที่สุด รองลงมาคือ เดลินิวส์ สยามรัฐ ประชาธิปไตย คิวสยาม และบ้านเมือง ตามลำดับ ส่วนหนังสือพิมพ์ที่นักเรียนอ่านน้อยที่สุดคือประชาชาติ เมื่อแยกเพศ ปรากฏว่านักเรียนชายสนใจอ่านไทยรัฐมากที่สุด รองลงมาคือ เดลินิวส์ และสยามรัฐ

๔. เมื่อพิจารณาความสนใจในการอ่านของกลุ่มตัวอย่าง โดยเปรียบเทียบระหว่างเพศในแต่ละฐานะทางเศรษฐกิจ ปรากฏว่าแตกต่างกันไม่มาก

การวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม ความสนใจ และรสนิยมในการอ่านหนังสือพิมพ์ของเด็ก

นวลนิภา มณีฉาย (๒๕๒๔) ศึกษาเรื่อง การสำรวจความต้องการของเด็ก ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ - ๖ ในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์สำหรับเด็ก ผลการวิจัยปรากฏว่า

๑. เด็กนักเรียนจำนวนสูงสุดเกือบครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างมีโอกาสอ่านหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์รายวันที่เด็กมีโอกาสอ่านมากที่สุดคือ ไทยรัฐ เด็กส่วนใหญ่ชอบอ่านหนังสือพิมพ์และอ่านที่บ้าน โดยอ่านเฉพาะบางเรื่องที่น่าสนใจ และเด็กส่วนใหญ่เคยใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ประกอบการเรียน นอกจากนี้เด็กมีความเห็นว่าส่วนใหญ่หนังสือพิมพ์มีอิทธิพลในทางที่ดีต่อเด็ก

๒. เด็กชายและหญิงส่วนใหญ่ต้องการให้มีหนังสือพิมพ์เฉพาะสำหรับเด็ก โดยออกเป็นรายวัน มีขนาดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเปิดตามแนวดิ่ง ความหนามากกว่า ๑๒ หน้า ราคาถูก ปริมาณเนื้อหาใกล้เคียงกับหนังสือพิมพ์ทั่วไปในปัจจุบัน ใช้ภาษาอ่านแล้วเข้าใจง่าย ทำให้เกิดความชำนาญในการอ่านยิ่งขึ้น นอกจากนี้เด็กชายและหญิงจำนวนสูงสุดต้องการที่จะซื้ออ่านด้วยตนเอง และต้องการส่งผลงานของตนร่วมพิมพ์เผยแพร่

๓. ในด้านความต้องการอ่านเนื้อหาสาระในหนังสือพิมพ์ทั้ง ๔ ประเภท เด็กต้องการอ่านเนื้อหาทุกประเภท และโดยเฉลี่ยแล้วเด็กต้องการเนื้อหาประเภทความรู้ - สารคดีมากที่สุด ซึ่งสรุปความต้องการเนื้อหาประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

๓.๑ ประเภทความรู้ - สารคดี เด็กชายต้องการอ่านเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์มากที่สุด ส่วนเด็กหญิงต้องการเนื้อหาเกี่ยวกับเสริมความรู้และวิชาที่เรียนมากที่สุด เด็กทั้งชายและหญิงต้องการเนื้อหาเกี่ยวกับตอบปัญหาแพथน้อยที่สุด

๓.๒ ประเภทข่าว เด็กชายต้องการอ่านเนื้อหาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางการศึกษา และวิชาการต่าง ๆ มากที่สุด ส่วนเด็กหญิงต้องข่าวเกี่ยวกับหนังสือที่น่าอ่านสำหรับเด็กมากที่สุด ส่วนข่าวที่เด็กทั้งชายและหญิงต้องการน้อยที่สุด คือ ข่าวซุบซิบ

๓.๓ ประเภทความคิดเห็น ทั้งเด็กชายและเด็กหญิงต้องการเนื้อหาเกี่ยวกับความคิดเห็นที่เพื่อนเด็กส่งมาลงมากที่สุด เนื้อหาที่เด็กชายและหญิงต้องการน้อยที่สุด คือ ตอบปัญหา และตอบจดหมายประจำวันที่มีผู้อ่านส่งมา

๓.๔ ประเภทบันเทิง - โฆษณาและเบ็ดเตล็ด ทั้งเด็กชายและเด็กหญิงต้องการอ่านเนื้อหาเกี่ยวกับ ข่าวสั้น มากที่สุด ส่วนเนื้อหาที่เด็กชายและเด็กหญิงต้องการอ่านน้อยที่สุด คือ โฆษณาสินค้าทั่วไป

การศึกษาการอ่านหนังสือพิมพ์ของเยาวชนนั้น จากการศึกษาของ บำรุง สุขพรรณ ศึกษาเรื่อง "พฤติกรรมการรับข่าวสารของเยาวชนในชนบทและผลที่มีต่อการพัฒนาชนบท ศึกษา

เฉพาะกรณีนักเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดชลบุรี ที่รับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่จัดพิมพ์เผยแพร่ในจังหวัดชลบุรี" (๒๕๒๔) โดยได้สอบถามนักเรียนถึงหนังสือพิมพ์ที่นักเรียนชอบอ่านมากและให้นักเรียนจัดลำดับหนังสือพิมพ์ที่นักเรียนชอบมา ๕ ลำดับ การวิจัยได้พบว่า

๑. นักเรียนชอบลำดับที่ ๑ : หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ร้อยละ ๔๓.๔๓
๒. นักเรียนชอบลำดับที่ ๒ : หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ร้อยละ ๔๖.๑๖
๓. นักเรียนชอบลำดับที่ ๓ : หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ร้อยละ ๔๖.๓๓
๔. นักเรียนชอบลำดับที่ ๔ : หนังสือพิมพ์บ้านเมือง ร้อยละ ๔๐.๕๐
๕. นักเรียนชอบลำดับที่ ๕ : หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ร้อยละ ๔๐.๑๖

เหตุผลที่นักเรียนชอบอ่านหนังสือพิมพ์ แยกตามประเภทได้ดังนี้

- ก. ประเภทข่าว ชอบข่าวต่างประเทศ (อัตราสูงสุด)
- ข. ประเภทบทความ ขอบนวนิยาย หรือละคร กลอน ลาน้ำ (อัตราสูงสุด)
- ค. ประเภทภาพหรือโฆษณา ชอบภาพหรือโฆษณาที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางจิตใจ (อัตราสูงสุด)

การวิจัยเรื่อง "การศึกษานิสัยการอ่านหนังสือพิมพ์ของชาวบ้าน" ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในปี ๒๕๒๑ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพปัจจุบันของสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และภาพยนตร์ โดยศึกษาเนื้อหาของสื่อมวลชนทั้ง ๕ ประเภท พฤติกรรมในการรับสื่อมวลชนแต่ละประเภท และศึกษาการให้ค่าความสำคัญของสื่อมวลชนดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน ๑,๔๓๖ คน เป็นประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ ๓๓ ภาคเหนือ ร้อยละ ๒๓ ภาคกลางร้อยละ ๒๒ ภาคใต้ร้อยละ ๑๓ และชานเมืองกรุงเทพอีกร้อยละ ๔ เป็นเพศชายร้อยละ ๔๔ และเพศหญิงร้อยละ ๕๖ กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมระดับค่อนข้างต่ำถึงร้อยละ ๖๐ รองลงไปเป็นระดับกลาง ระดับต่ำ และระดับค่อนข้างสูง ตามลำดับ ผลการวิจัยปรากฏว่า

๑. ในจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๑,๔๓๖ คน มีผู้อ่านหนังสือพิมพ์ร้อยละ ๔๗ และผู้อ่านหนังสือพิมพ์ อ่านทุกวันมีร้อยละ ๒๔ และอ่านเป็นเวลาประมาณครึ่งชั่วโมงต่อวัน ผู้อ่านหนังสือพิมพ์เกือบทั้งหมดอ่านข่าว ผู้ที่อ่าน เนื้อหาที่เป็นความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรมไม่ถึงครึ่งของผู้อ่านทั้งหมด ส่วนผู้อ่านโฆษณาและบันเทิงมีประมาณ ร้อยละ ๔๐

๒. ทั้งเพศชายและหญิง ให้ค่าความสำคัญของหนังสือพิมพ์โดยเฉลี่ยใกล้เคียงกัน

๓. ผู้ที่มีการศึกษาในระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ ๓ ให้ค่าความสำคัญของสื่อแต่ละประเภทโดยเฉลี่ยมากกว่าในระดับอื่น ๆ

๔. ผู้ที่มีสถานภาพเศรษฐกิจ และสังคมระดับค่อนข้างสูงให้ความสำคัญของสื่อทุกประเภทมากกว่าคนที่มิมีสถานภาพเศรษฐกิจและสังคมระดับอื่น ๆ

ในปี ๒๕๑๔ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้สำรวจความสนใจและรสนิยมในการอ่านของเด็กและเยาวชนไทย เพื่อศึกษาประเภทของหนังสือที่เด็กชอบและเป็นแนวทางในการจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก ตัวอย่างประชากรเป็นเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ๑,๓๕๐ คน และนักเรียนระดับมัธยมต้นทั่วประเทศ ๓,๓๕๐ คน และครูที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ทั่วประเทศ ๓๕๐ คน สรุปผลการวิจัยที่เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์คือ

๑. เด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ชอบอ่านหนังสือพิมพ์เป็นอันดับสาม รองจากหนังสือ การ์ตูน และเรื่องตลก ตามลำดับ สำหรับนักเรียนมัธยมชอบอ่านหนังสือพิมพ์มากที่สุด

๒. เรื่องในหนังสือพิมพ์รายวันนักเรียนทั้งสองระดับชอบอ่านข่าวภายในประเทศมากที่สุด รองลงมาได้แก่เรื่องที่ทำให้ความรู้ ข่าวสังคม ข่าวภาพยนตร์ และข่าวการเมือง ตามลำดับ นักเรียนประถมชอบอ่านข่าวบทความน้อยที่สุด และนักเรียนมัธยมชอบอ่านแจ้งความ-โฆษณา ต่าง ๆ น้อยที่สุด

๓. ครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ทราบว่านักเรียนชอบอ่านหนังสือประเภทใด และครูร้อยละ ๓๒.๗๕ มีความเห็นว่านักเรียนชอบอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน

วงเดือน วรรณไชย (๒๕๑๔) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาความสนใจและความต้องการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายเกี่ยวกับหนังสืออ่านประเภทต่าง ๆ เท่าที่มีอยู่ในท้องตลาด โดยส่งแบบสอบถามไปยังนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ - ๗ ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา และองค์การบริหารส่วนจังหวัดทั่วประเทศ รวมจำนวนนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามคืนมา ๒,๑๕๔ คน เป็นชาย ๑,๑๓๓ คน และหญิง ๑,๐๒๑ คน สรุปผลที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ได้ดังนี้

- ๑. จำนวนนักเรียนทั้ง ๒ เพศ ร้อยละ ๔๔.๐๔ เคยอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน
- ๒. จำนวนนักเรียนทั้ง ๒ เพศ ร้อยละ ๗๔.๔๒ ชอบอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน
- ๓. จำนวนนักเรียนทั้ง ๒ เพศ ร้อยละ ๗๔.๐๐ ต้องการให้ห้องสมุดมีหนังสือพิมพ์
- ๔. หนังสือพิมพ์ เป็นหนังสือประเภทที่นักเรียนอ่านและ เข้าใจได้ดีที่สุดในหนังสือ

๕ ประเภทแรก (ร้อยละ ๓๑.๕๔) รองจากหนังสือการ์ตูน (ร้อยละ ๓๗.๕๓)

การศึกษาความสนใจและทัศนคติที่มีต่อหนังสือพิมพ์รายวันของเยาวชนโรงเรียน
 รัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนคร ของ จุฬารัตน์ กิติเวช ในปี ๒๕๐๔ ได้ศึกษา
 ค้นคว้าวิจัยโดยวิธีการสำรวจความเห็นและความต้องการของ กลุ่มตัวอย่าง ๖๐๖ คน
 จากจำนวนเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนคร
 นำมาวิเคราะห์ผลโดยคิดเป็นร้อยละในรูปของตารางและทดสอบความแตกต่างของอัตราส่วน
 ร้อยละด้วยคะแนนมาตรฐาน ผลของการวิเคราะห์ที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับหัวข้อนี้ ได้แก่

๑. เกี่ยวกับความถี่ในการอ่านและสถานที่ที่ใช้ในการอ่านหนังสือพิมพ์

๑.๑ เยาวชนเพศชายและเยาวชนเพศหญิงมีความถี่ในการอ่านหนังสือพิมพ์
 และการใช้สถานที่ในการอ่านหนังสือพิมพ์ไม่แตกต่างกัน

๑.๒ เยาวชนโรงเรียนรัฐบาลชาย เยาวชนโรงเรียนรัฐบาลหญิง และ
 เยาวชนโรงเรียนรัฐบาลสหศึกษา มีความถี่ในการอ่านหนังสือพิมพ์รายวันไม่แตกต่างกัน
 และใช้สถานที่ในการอ่านหนังสือพิมพ์รายวันไม่แตกต่างกัน

๑.๓ เยาวชนที่มีระดับฐานะ เศรษฐกิจสังคมอันดับสูง และเยาวชนที่มีระดับ
 ฐานะ เศรษฐกิจสังคมอันดับต่ำ ใช้เวลาในการอ่านหนังสือพิมพ์รายวันไม่แตกต่างกัน และใช้
 สถานที่ในการอ่านหนังสือพิมพ์รายวันไม่แตกต่างกัน

๒. เกี่ยวกับความสนใจของเยาวชนในการอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน

๒.๑ เยาวชนเพศชายและ เพศหญิงมีความสนใจในการอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน
 ไม่แตกต่างกัน

๒.๒ เยาวชนโรงเรียนรัฐบาลชาย เยาวชนโรงเรียนรัฐบาลหญิง และ
 เยาวชนโรงเรียนสหศึกษา มีความสนใจในการอ่านหนังสือพิมพ์รายวันไม่แตกต่างกัน

๒.๓ เยาวชนที่มีระดับฐานะ เศรษฐกิจสังคมระดับสูงและ เยาวชนที่มีระดับฐานะ
 เศรษฐกิจสังคมอันดับต่ำ มีความสนใจในการอ่านหนังสือพิมพ์รายวันไม่แตกต่างกัน

๓. เกี่ยวกับความสนใจในการอ่านข่าว บทความ และรูปภาพประกอบในหนังสือพิมพ์รายวัน

๓.๑ เยาวชนเพศชายและเพศหญิงมีความสนใจในการอ่านข่าว บทความ และรูปภาพประกอบไม่แตกต่างกัน

๓.๒ เยาวชนโรงเรียนรัฐบาลชาย เยาวชนโรงเรียนรัฐบาลหญิง และ เยาวชนโรงเรียนสหศึกษา มีความสนใจในการอ่านข่าว บทความและรูปภาพประกอบ ไม่แตกต่างกัน

๓.๓ เยาวชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมระดับสูง กับเยาวชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมระดับต่ำมีความสนใจในการอ่านข่าว บทความ และรูปภาพประกอบ ไม่แตกต่างกัน

สรุปผลการวิจัยได้ว่า เพศ โรงเรียน และระดับฐานะทางเศรษฐกิจของเยาวชน มีอิทธิพลต่อความสนใจและทัศนคติของ เยาวชนที่มีต่อหนังสือพิมพ์รายวันเพียงเล็กน้อย

๔. นักเรียนมีความสนใจในระดับน้อย ในคอลัมน์กฎหมาย ข่าวคดีทางศาล ข่าวพยากรณ์อากาศ และคอลัมน์ห้องแพทย์

การวิจัยในต่างประเทศเกี่ยวกับพฤติกรรมการอ่านหนังสือพิมพ์

ใน ค.ศ. ๑๙๕๐ บริษัทการพิมพ์ของอังกฤษแห่งหนึ่ง ได้ทำการสำรวจเกี่ยวกับการอ่านหนังสือพิมพ์ของเด็ก โดยการสอบถามเด็กระหว่างอายุ ๘ - ๑๕ ปี เป็นจำนวนกว่า ๒,๐๐๐ คน เพื่อที่จะได้ทราบนิสัยโดยทั่วไปของเด็กจากส่วนต่าง ๆ ของประเทศ เด็กที่ถูกสอบถามนี้เป็นผู้ชาย ๑,๐๕๐ คน และผู้หญิง ๙๕๔ คน เป็นนักเรียนชั้นประถม ร้อยละ ๔๑ นอกนั้นเป็นนักเรียนในชั้นมัธยม โรงเรียนการช่างและอีกร้อยละ ๔ เป็นเด็กซึ่งประกอบอาชีพแล้ว คำตอบที่ได้รับปรากฏว่า เด็กส่วนมากอ่านหนังสือพิมพ์เพื่อการค้า เด็ก ร้อยละ ๑๐ - ๑๖ อ่านหนังสือพิมพ์สำหรับเยาวชนซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์กีฬาเป็นส่วนใหญ่ เด็กผู้หญิงกับเด็กผู้ชายอ่านหนังสือไม่เหมือนกัน เด็กผู้หญิงอ่านหนังสือพิมพ์น้อยกว่าเด็กผู้ชาย หนังสือเกี่ยวข้องกับ การเคลื่อนไหวของลูกเสือหญิงหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของสตรีก็ได้รับ ความนิยมจากเด็กหญิงมากเหมือนกัน (ฟิลิป โบซาร์ด, แม็นมาส ชวส์ต และรูปะปะนิย์ นาคทรวรพ, ผู้แปล ๒๕๐๓ : ๗๔ - ๘๓)

ในปี ค.ศ. ๑๙๕๔ Perry ได้ศึกษา "พฤติกรรมในการอ่าน การฟังและการดู
ของนักเรียนชั้น ๕ - ๑๒ ในโรงเรียน Jipton ในมลรัฐไอโอวา" ความมุ่งหมาย
เพื่อรวบรวมความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมทางสื่อมวลชนของนักเรียน การดำเนินการวิจัยใช้แบบ
สอบถามสัมภาษณ์นักเรียน ๕๑๒ คน แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาเปรียบเทียบกัน

ผลการวิจัยตอนหนึ่งปรากฏว่า ๓ ใน ๔ ของนักเรียนอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน
รายสัปดาห์ และ หนังสือพิมพ์วันอาทิตย์ เป็นประจำ นักเรียนชอบอ่าน ภาพการ์ตูน
ข่าวกีฬา พาดหัวข่าว นักเรียนส่วนมากของอ่านหนังสือพิมพ์รายคาบ และจะอ่านเพิ่มจำนวน
ขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับชั้นที่เรียนสูงขึ้น สนใจอ่านหนังสือพิมพ์รายคาบที่ลงเรื่องเบา ๆ
ขบขัน นักเรียนเชื่อว่าในหนังสือพิมพ์น้อยกว่าวิทยุโทรทัศน์และภาพยนตร์ข่าว

อัลเบิร์ต แคมป์ (Albert Camp 1965) ได้สำรวจเกี่ยวกับการใช้
หนังสือพิมพ์รายวันเป็นประจำในการสอนของนักเรียนเกรด ๔, ๕ และ ๖ ของโรงเรียน
ประจำตำบลในมลรัฐเพนซิลวาเนีย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ครูประจำชั้น ๑๔๖ คน และครู
พิเศษที่สอนชั้นที่ ๓ จำนวน ๓ คน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่า หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชั้นประถม
และการใช้หนังสือพิมพ์เป็นประจำในห้องเรียนนั้นเป็นประโยชน์แก่การเรียนการสอนทุกวิชา

๒. เด็กชั้นประถมมีความสนใจหนังสือพิมพ์อยู่ในระดับสูง เด็กชอบใช้หนังสือพิมพ์
เป็นอุปกรณ์การเรียนของตน และหนังสือพิมพ์เป็นสื่อช่วยเพิ่มทักษะต่าง ๆ ในห้องเรียนได้

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๖๐ Schramm ได้ทำการวิจัยที่เมือง Illinois เลือกร
กลุ่มตัวอย่างประชากร จากผลสรุปของการวิจัยตอนหนึ่งปรากฏว่า อัตราการอ่านหนังสือพิมพ์
ของนักเรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมต้นจนถึงอุดมศึกษา จะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับการศึกษา นักเรียน
ชายอ่านหนังสือพิมพ์รายวันโดยเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนหญิงทุกระดับ

Guillermo ได้ทำการวิจัยเพื่อสำรวจผู้อ่านหนังสือพิมพ์ Tabila ซึ่งเป็น
หนังสือพิมพ์ภาษาตากาลอคฉบับที่เก่าแก่มากฉบับหนึ่งของประเทศฟิลิปปินส์ตั้งมาตั้งแต่ก่อน
สงครามโลกครั้งที่ ๒ ปัจจุบันมีจำนวนจำหน่ายสูงสุดถึงวันละ ๒๐๐,๐๐๐ ฉบับ การวิจัย
ครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ส่งสอบถามเป็นภาษาตากาลอคให้กับสมาชิกของหนังสือพิมพ์ Tabila ซึ่งได้สุ่ม
มาจากผู้ที่อยู่ในตำบลต่าง ๆ จำนวน ๔๕๐ คน เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า ๒ ใน ๓ ของผู้อ่าน Tabila เป็นผู้แต่งงานแล้ว อายุระหว่าง ๒๕ - ๔๔ ปี มีการศึกษาชั้นสูงระดับโรงเรียนหรือวิทยาลัย อาศัยในที่อยู่ปัจจุบันมาแล้ว ๕ - ๒๐ ปี เป็นพวกที่มีรายได้ต่ำจนถึงรายได้ปานกลาง

เนื้อหาที่ผู้อ่านสนใจมากที่สุดคือ คอสม์นความคิดเห็น บทบรรณาธิการ ข่าวเกี่ยวกับกิจกรรมของนักเรียนและนักศึกษา การประชุมสภา ส่วนเนื้อหาที่ผู้อ่านไม่ค่อยสนใจคือ เรื่องเพศกับเรื่องอาชญากรรม

ผู้ที่อ่านหนังสือพิมพ์ Tabila ส่วนมากชอบที่จะให้ Tabila เป็นสื่อกลางที่สำคัญที่จะอำนวยความสะดวกให้ข่าวสารความรู้กับชุมชน ในจำนวนผู้อ่าน Tabila นี้ ส่วนใหญ่ซื้ออ่านเอง

เออเนส เซซิล มอร์แกน (Ernest Cecil Morgan 1972) ได้วิจัยเกี่ยวกับการอ่านหนังสือพิมพ์ของกลุ่มประชากรต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ประชากรที่สุ่มมาจำนวน ๒,๓๖๖ คน ซึ่งเป็นผู้เคยอ่านหนังสือพิมพ์รายวันในชุมชนของตนเองมาแล้วก่อนถูกสัมภาษณ์ ๑ สัปดาห์

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่จะบอกรับหนังสือพิมพ์ได้นั้น มีความเกี่ยวข้องกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว วัยของผู้บอกรับ ระดับความรู้และผู้ที่ เป็นสมาชิกขององค์การทางสังคมหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม กล่าวคือ กลุ่มคนที่มีรายได้สูงจะบอกรับหนังสือพิมพ์มากกว่ากลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำ ผู้ที่มีวัยระหว่าง ๓๕ - ๖๔ ปี บอกรับหนังสือพิมพ์มากกว่าผู้ที่อยู่ในวัยอื่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย